

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Translation already published on the official website of the Polish Constitutional Tribunal]

Permission to re-publish this translation has been granted by the Polish Constitutional Tribunal for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC

© Trybunał Konstytucyjny, www.trybunal.gov.pl [Tłumaczenie zostało już opublikowane na oficjalnej stronie Trybunału Konstytucyjnego]

Zezwolenie na publikację tego tłumaczenia zostało udzielone przez Trybunał Konstytucyjny wyłącznie w celu zamieszczenia w bazie Trybunału HUDOC

UPRZEDNIO PIĄTA SEKCJA

SPRAWA OLEKSANDR WOŁKOW przeciwko UKRAINIE

(Skarga nr 21722/11)

WYROK

(Meritum)

*Wyrok został skorygowany w dniu 9 kwietnia 2013 r.
zgodnie z art. 81 Regulaminu Trybunału*

STRASBOURG

9 stycznia 2013 roku

OSTATECZNY

27 maja 2013 r.

Niniejszy wyrok stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie edycyjnej.

W sprawie Oleksandr Wołkow przeciwko Ukrainie,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Uprzednio Piąta Sekcja),
zasiadając jako Izba składająca się z następujących sędziów:

Dean Spielmann, *Przewodniczący,*

Mark Villiger,

Boštjan M. Zupančič,

Ann Power-Forde,

Ganna Judkivska,

Angelika Nußberger,

André Potocki, *sędziowie,*

oraz Claudia Westerdiek, *Kanclerz Sekcji,*

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 11 grudnia 2012 r.,
wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 21722/11) przeciwko Ukrainie wniesionej do Trybunału na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela ukraińskiego, pana Oleksandra Fiedorowicza Wołkova („skarżący”), w dniu 30 marca 2011 r.

2. Skarżącego reprezentowali pan P. Leach i pani J. Gordon, adwokaci z *European Human Rights Advocacy Centre* w Londynie („EHRAC”). Rząd ukraiński („Rząd”) reprezentowany był przez swego Przedstawiciela, panią V. Latkowską, a następnie przez pana N. Kulczyckijego, z Ministerstwa Sprawiedliwości.

3. Skarżący podniósł zarzut naruszenia praw wynikających z Konwencji w trakcie odwołania ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego. W szczególności skarżący zarzucił naruszenie artykułu 6 Konwencji w tym względzie, że: (i) jego sprawa nie była rozpoznawana przez „niezawisły i bezstronny sąd”; (ii) postępowanie przed Najwyższą Radą Sądownictwa („NRS”) nie było rzetelne z tego względu, że nie zostało przeprowadzone zgodnie z określoną w prawie krajowym procedurą przewidującą istotne gwarancje proceduralne, w tym okresy przedawnienia kar dyscyplinarnych; (iii) Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła decyzję w sprawie jego odwołania na posiedzeniu plenarnym bez odpowiedniego rozpoznania sprawy i przy nadużyciu elektronicznego systemu do głosowania; (iv) jego sprawa nie była rozpoznawana przez „sąd ustanowiony ustawą”; (v) decyzje w jego sprawie były podejmowane bez odpowiedniej oceny dowodów i nie odniesiono się w odpowiedni sposób do istotnych argumentów wskazanych przez obronę; (vi) brak wystarczających kompetencji Najwyższego Sądu Administracyjnego („NSA”) w zakresie weryfikacji aktów przyjętych przez

NRS był sprzeczny z jego „prawem do sądu”; oraz (vii) nie przestrzegano zasady równości broni. Skarżący podniósł także zarzut, iż jego odwołanie nie było zgodne z przepisem artykułu 8 Konwencji oraz że nie przysługiwały mu w tym zakresie skuteczne środki odwoławcze, co stanowiło naruszenie artykułu 13 Konwencji.

4. W dniu 18 października 2011 r. skarga została uznana za częściowo niedopuszczalną, a o powyższych zarzutach powiadomiono Rząd. Zdecydowano także o potraktowaniu skargi jako priorytetowej (artykuł 41 Regulaminu Trybunału).

5. Skarżący oraz Rząd złożyli pisemne oświadczenia dotyczące meritum sprawy (artykuł 54 ust. 2 (b) Regulaminu).

6. Rozprawa odbyła się w siedzibie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, w dniu 12 czerwca 2012 r. (artykuł 59 ust. 3 Regulaminu).

Przed sądem

(a) *w imieniu Rządu*

Pan N. KULCZYCKIJ,

Przedstawiciel,

Pan V. NASAD,

Pan M. BEM,

Pan V. DEMCZENKO,

Pani N. SUKOWA,

Doradcy;

(b) *w imieniu skarżącego*

Pan P. LEACH,

Adwokat,

Pani J. GORDON,

Pani O. POPOWA,

Doradcy;

Obecny był także skarżący.

Trybunał wysłuchał wypowiedzi pana N. Kulczyckijego, pana P. Leach oraz pani J. Gordon, a także odpowiedzi pana N. Kulczyckijego i pana P. Leach na pytania zadane stronom.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

7. Skarżący urodził się w 1957 r. i mieszka w Kijowie.

A. Tło sprawy

8. W 1983 r. skarżący został mianowany sędzią sądu rejonowego. W tym czasie prawo krajowe nie wymagało, by sędziowie obejmujący urząd składali przysięgę.

9. W dniu 5 czerwca 2003 r. skarżący został wybrany sędzią Sądu Najwyższego.

10. W dniu 2 grudnia 2005 r. został także wybrany na stanowisko wiceprezesa Rady Sędziów Ukrainy (organ samorządu sędziowskiego).

11. W dniu 30 marca 2007 r. skarżący został wybrany prezesem Izby Wojskowej Sądu Najwyższego.

12. W dniu 26 czerwca 2007 r. Zjazd Sędziów Ukrainy uznał, że inna sędzia, V.P., nie może pełnić roli członka NRS i powinna zostać odwołana. V.P. zakwestionowała tę decyzję przed sądami. Złożyła także skargę do komisji parlamentarnej ds. wymiaru sprawiedliwości (*Комітет Верховної Ради України з питань правосуддя*)¹ („komisja parlamentarna”) w tej sprawie.

13. W dniu 7 grudnia 2007 r. Zjazd Sędziów Ukrainy mianował skarżącego na stanowisko członka NRS i zwrócił się do Rady Najwyższej Ukrainy z prośbą o zorganizowanie możliwości złożenia przez skarżącego ślubowania członka NRS w celu umożliwienia mu objęcia stanowiska w NRS, zgodnie z wymogami art. 17 ustawy o NRS z 1998 r. Podobną prośbę złożono także do prezesa Rady Sędziów Ukrainy.

14. W odpowiedzi przewodniczący komisji parlamentarnej, S.K., który był także członkiem NRS, poinformował Radę Sędziów Ukrainy, że sprawa ta wymaga dokładnego zbadania wraz z zarzutami V.P. twierdzącej, iż decyzja Zjazdu Sędziów Ukrainy o zakończeniu jej kadencji jako członka NRS była niezgodna z prawem.

15. Skarżący nie objął stanowiska członka NRS.

B. Postępowanie przeciwko skarżącemu

16. W międzyczasie S.K. i dwóch członków komisji parlamentarnej złożyli do NRS wnioski z prośbą o przeprowadzenie dochodzenia wstępnego dotyczącego możliwego naruszenia przez skarżącego obowiązków służbowych, odnosząc się między innymi do skarg V.P..

17. W dniu 16 grudnia 2008 r. członek NRS, R.K., po przeprowadzeniu wstępnego dochodzenia, złożył do NRS wnioski o stwierdzenie, czy skarżący może zostać odwołany ze stanowiska sędziego na podstawie „złamania przysięgi”, twierdząc, iż skarżący kilkakrotnie, w charakterze sędziego Sądu Najwyższego, kontrolował decyzje wydane przez sędziego

¹ Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: wprowadzono następujący tekst: „(*Комітет Верховної Ради України з питань правосуддя*)”.

B., będącego jego krewnym, mianowicie bratem żony. Ponadto, biorąc udział w postępowaniu wszczętym przez V.P. (dotyczącym decyzji Zjazdu Sędziów Ukrainy o zakończeniu jej kadencji, o której mowa powyżej) w charakterze osoby trzeciej, skarżący nie złożył wniosku o wyłączenie tego samego sędziego B., który znajdował się w składzie izby sądu apelacyjnego rozpoznającego sprawę. W dniu 24 grudnia 2008 r. R.K. uzupełnił swój wniosek, przedstawiając dodatkowe przykłady spraw rozpoznawanych przez sędziego B., a następnie kontrolowanych przez skarżącego. Niektóre z działań skarżącego, które stanowiły podstawę wniosku, miały miejsce w listopadzie 2003 r.

18. W dniu 20 marca 2009 r. członek NRS, V.K., po przeprowadzeniu wstępnego dochodzenia, złożył do NRS kolejny wniosek z prośbą o odwołanie skarżącego ze stanowiska sędziego na podstawie „złamania przysięgi”, twierdząc, że skarżący popełnił pewną liczbę rażących naruszeń proceduralnych w związku ze sprawami dotyczącymi sporów korporacyjnych z udziałem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Niektóre spośród działań skarżącego, na podstawie których sporządzono wniosek, miały miejsce w lipcu 2006 r.

17. Skarżącego powiadomiono o tych wnioskach w dniu 19 grudnia 2008 r. i 3 kwietnia 2009 r.

20. W dniu 22 marca 2010 r. V.K. został wybrany prezesem NRS.

21. W dniu 19 maja 2010 r.² NRS wezwała skarżącego na rozprawę w dniu 25 maja 2010 r. dotyczącą jego odwołania. W odpowiedzi z dnia 20 maja 2010³ r. skarżący poinformował NRS, że nie będzie mógł uczestniczyć w rozprawie, ponieważ prezes Sądu Najwyższego nakazał mu podróż służbową do Sewastopola w dniach od 24 do 28 maja 2010 r. w celu przeprowadzenia w sądzie lokalnym szkolenia w zakresie dobrych praktyk. Skarżący zwrócił się do NRS z prośbą o przesunięcie terminu rozprawy.

18. W dniu 21 maja 2010 r. NRS przesłała skarżącemu zawiadomienie o zmianie terminu rozprawy dotyczącej jego odwołania na dzień 26 maja 2010 r. Zdaniem skarżącego otrzymał on zawiadomienie w dniu 28 maja 2010 r.

19. W dniu 26 maja 2010 r. NRS rozpoznała wnioski złożone przez R.K. i V.K. i przyjęła dwie decyzje dotyczące złożenia do Rady Najwyższej Ukrainy wniosków o odwołanie skarżącego ze stanowiska sędziego na podstawie „złamania przysięgi”. Rozprawa odbyła się pod przewodnictwem V.K. Udział w rozprawie wzięli także R.K. i S.K. jako członkowie NRS. Skarżący nie był obecny.

20. W głosowaniu dotyczącym decyzji udział wzięło szesnastu obecnych członków NRS, spośród których trzech było sędziami.

² Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: uprzednio tekst brzmiał „20 maja 2010 r.”.

³ Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: uprzednio tekst brzmiał „tego samego dnia”.

21. W dniu 31 maja 2010 r. V.K., jako prezes NRS przedłożył Radzie Najwyższej Ukrainy dwa wnioski w sprawie odwołania skarżącego ze stanowiska sędziego.

22. W dniu 16 czerwca 2010 r., podczas przesłuchania, któremu przewodniczył S.K., komisja parlamentarna zbadała wnioski NRS dotyczące skarżącego i przyjęła rekomendację w sprawie jego odwołania. Członkowie komisji, którzy zwrócili się do NRS z wnioskiem o przeprowadzenie wstępnego dochodzenia w odniesieniu do skarżącego głosowali także w sprawie rekomendacji. Prócz S.K., jeszcze jeden członek komisji zajmował się wcześniej sprawą skarżącego w charakterze członka NRS, a następnie brał udział w głosowaniu dotyczącym rekomendacji w ramach komisji. Jak wynika z akt w formie obowiązującej w dniu obrad Trybunału,⁴ podczas przesłuchania przed komisją skarżący nie był obecny.

27. W dniu 17 czerwca 2010 r. wnioski NRS i rekomendacja komisji parlamentarnej były rozpatrywane podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy. Udzielono głosu S.K. i V.K., którzy zreferowali sprawę skarżącego. Skarżący był obecny na posiedzeniu. Po obradach odbyło się głosowanie Rady Najwyższej Ukrainy w sprawie odwołania skarżącego ze stanowiska sędziego na podstawie „złamania przysięgi” i przyjęto uchwałę w tym zakresie.

23. Zdaniem skarżącego podczas głosowania elektronicznego większość deputowanych była nieobecna. Obecni deputowani używali kart do głosowania nieobecnych kolegów. Oświadczenia deputowanych dotyczące nieprawidłowości w użyciu kart do głosowania oraz nagranie audiowizualne odnośnej części posiedzenia plenarnego przedłożono do Trybunału.

24. Skarżący zakwestionował decyzję o swoim odwołaniu przed NSA. Skarżący stwierdził, że: NRS nie działała w sposób w pełni niezawisły i bezstronny; nie powiadomiła go w odpowiedni sposób o rozprawach prowadzonych w jego sprawie; nie zastosowała procedury odwołania sędziego Sądu Najwyższego określonej w rozdziale czwartym ustawy o NRS z 1998 r., przewidującej pewną liczbę gwarancji proceduralnych takich jak powiadomienie danego sędziego o postępowaniu dyscyplinarnym i jego aktywny udział w takim postępowaniu, ramy czasowe postępowania, głosowanie tajne oraz termin przedawnienia kar dyscyplinarnych; ustalenia NRS były nieuzasadnione i niezgodne z prawem; komisja parlamentarna nie przesłuchiwała go i działała w sposób niezgodny z prawem i stronniczy; zaś Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła uchwałę w sprawie odwołania skarżącego przy nieobecności większości deputowanych, co stanowiło naruszenie art. 84 Konstytucji, art. 24 ustawy o statusie deputowanych z 1992 r. oraz art. 47 Regulaminu Rady Najwyższej Ukrainy.

⁴ Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: wprowadzono następujący tekst: „Jak wynika z akt w formie obowiązującej w dniu obrad Trybunału”.

30. Z tych względów skarżący domagał się uznania zakwestionowanych decyzji i wniosków złożonych przez NRS oraz uchwały Rady Najwyższej Ukrainy za niezgodne z prawem i ich uchylenia.

31. Zgodnie z przepisem art. 171-1 Kodeksu sądownictwa administracyjnego („Kodeks”), sprawa została przypisana do specjalnej izby NSA.

25. Skarżący domagał się wykluczenia izby, twierdząc, iż została powołana w sposób niezgodny z prawem i była stronnicza. Jego wniosek został odrzucony jako nieuzasadniony. W opinii skarżącego odrzucono pewną liczbę jego wniosków dotyczących zgromadzenia i przyjęcia pewnych dowodów oraz powołania świadków.

26. W dniu 6 września 2010 r. skarżący dołączył do swego roszczenia oświadczenia członków Rady Najwyższej Ukrainy dotyczące niewłaściwego użycia kart do głosowania podczas głosowania w sprawie jego odwołania oraz nagranie audiowizualne odnośnej części posiedzenia plenarnego.

27. Po przeprowadzeniu kilku rozpraw, w dniu 19 października 2010 r. NSA rozpoznała roszczenie skarżącego i przyjęła wyrok. Uznano, że skarżący objął urząd sędziego w 1983 r., kiedy prawo krajowe nie przewidywało składania przez sędziów ślubowania. Jednakże skarżący został zwolniony na podstawie naruszenia podstawowych zasad zawodu sędziego, określonych w art. 6 i 10 ustawy o statusie sędziów z 1992 r., które były prawnie wiążące w czasie popełnienia czynów przez skarżącego.

28. W dalszej kolejności sąd uznał, że decyzja NRS i wnioski złożone w związku z wnioskiem R.K. były niezgodne z prawem, ponieważ zgodnie z obowiązującym w danym czasie ustawodawstwem skarżący i sędzia B. Nie byli uznawani za krewnych. Ponadto, odnośnie do postępowania, którego skarżący był stroną trzecią, skarżący nie miał obowiązku żądania wyłączenia sędziego B. NSA odmówił jednakże uchylenia aktów wydanych przez NRS w związku z wnioskiem R.K., zauważając, że zgodnie z przepisem art. 171-1 Kodeksu nie posiada uprawnień do zastosowania takiego środka.

29. Decyzja i wnioski złożone przez NRS w odniesieniu do wniosku V.K. zostały uznane za zgodne z prawem i uzasadnione.

30. W odniesieniu do twierdzeń skarżącego, że NRS powinna była zastosować procedurę przewidzianą w rozdziale czwartym ustawy o NRS z 1998 r., sąd zauważył, że zgodnie z art. 37 § 2 tej ustawy, procedura ta miała zastosowanie wyłącznie względem spraw dotyczących sankcji takich jak nagany lub degradacja. Odwołanie na podstawie „złamania przysięgi” przewidziane było przepisem art. 126 § 5 (5) Konstytucji i w tym przypadku zastosowanie miała inna procedura, mianowicie procedura opisana w art. 32 ustawy o NRS z 1998 r., w rozdziale drugim tej ustawy. Sąd uznał, że procedura wskazana przez skarżącego nie miała zastosowania względem odwołania sędziego na podstawie „złamania przysięgi”. Nie było zatem

podstaw zastosowania terminów przedawnienia, o których mowa w art. 36 ustawy o statusie sędziów z 1992 r. oraz 43 ustawy o NRS z 1998 r..

31. Następnie sąd ustalił, że skarżący nie był obecny na rozprawie przed NRS bez ważnej przyczyny. W dalszej kolejności sąd zauważył, że w postępowaniu przed komisją parlamentarną nie doszło do naruszeń proceduralnych. Odnośnie do domniemyanych naruszeń proceduralnych podczas posiedzenia plenarnego, uchwała Rady Najwyższej Ukrainy dotycząca odwołania skarżącego była przedmiotem głosowania przez większość parlamentarną, co potwierdziła ewidencja głosowania. W dalszej kolejności sąd stwierdził, że nie jest uprawniony do kontroli konstytucyjności uchwał parlamentarnych, gdyż kontrola taka należy do kompetencji Sądu Konstytucyjnego.

32. Rozprawy przed NSA odbywały się w obecności skarżącego i pozostałych stron sporu.

C. Wydarzenia związane z powoływaniem prezesów i wiceprezesów sądów krajowych, w szczególności prezesa NSA

40. W dniu 22 grudnia 2004 r. Prezydent Ukrainy, zgodnie z art. 20 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r., mianował sędziego P. na stanowisko prezesa NSA.

33. W dniu 16 maja 2007 r. Sąd Konstytucyjny uznał art. 20 § 5 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r., dotyczący procedury powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów przez Prezydenta Ukrainy, za niekonstytucyjny. Sąd Konstytucyjny zalecił, by Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła właściwe ustawodawstwo, aby odpowiednio uregulować tę kwestię.

42. W dniu 30 maja 2007 r. Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła uchwałę o wprowadzeniu tymczasowej procedury powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów. Na mocy uchwały NRS otrzymała uprawnienia do powoływania prezesów i wiceprezesów sądów NRS.

34. W tym samym dniu skarżący zaskarżył uchwałę przed sądem, twierdząc między innymi, że jest niezgodna z ustawą o NRS z 1998 r. I innymi przepisami prawa ukraińskiego. Sąd niezwłocznie wydał tymczasowe postanowienie zawieszające obowiązywanie uchwały.

44. W dniu 31 maja 2007 r. Rada Sędziów Ukrainy, uwzględniając lukę legislacyjną wynikającą z decyzji Sądu Konstytucyjnego z dnia 16 maja 2007 r., przyjęła decyzję o przyznaniu sobie samej tymczasowych uprawnień do powoływania prezesów i wiceprezesów sądów.

35. W dniu 14 czerwca 2007 r. w dzienniku Rady Najwyższej Ukrainy opublikowano opinię przewodniczącego komisji parlamentarnej, S.K., twierdzącego iż sądy obwodowe i rejonowe nie były uprawnione do kontroli uchwały Rady Najwyższej Ukrainy, o której mowa powyżej oraz

zawierającą informację, że sędziowie przeprowadzający kontrolę tej uchwały zostaną odwołani na podstawie „złamania przysięgi”.

36. W dniu 26 czerwca 2007 r. Zjazd Sędziów Ukrainy zatwierdził decyzję Rady Sędziów Ukrainy z dnia 31 maja 2007 r.

37. W dniu 21 lutego 2008 r. sąd przeprowadzający kontrolę uchwały Rady Najwyższej Ukrainy uchylił ją jako niezgodną z prawem.

48. W dniu 21 grudnia 2009 r. Prezydium NSA podjęło decyzję, że sędzia P. powinien kontynuować pełnienie obowiązków prezesa NSA po upływie pięcioletniej kadencji przewidzianej w art. 20 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r.

38. W dniu 22 grudnia 2009 r. Sąd Konstytucyjny przyjął decyzję zawierającą interpretację przepisów art. 116 § 5 (4) i art. 20 § 5 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r. Sąd Konstytucyjny uznał, że przepisy te należy rozumieć wyłącznie jako uprawniające Radę Sędziów Ukrainy do wydawania rekomendacji w zakresie powoływania sędziów na stanowiska administracyjne przez inny organ (lub funkcjonariusza) określony w ustawie. Dodatkowo sąd zobowiązał Radę Najwyższą Ukrainy do niezwłocznego zapewnienia zgodności z decyzją z dnia 16 maja 2007 r. i wprowadzenia właściwych zmian w ustawodawstwie.

50. W dniu 24 grudnia 2009 r. Konferencja Sędziów Sądów Administracyjnych zadecydowała, że sędzia P. powinien nadal pełnić obowiązki prezesa NSA.

39. W dniu 25 grudnia 2009 r. Rada Sędziów Ukrainy uchyliła decyzję z dnia 24 grudnia 2009 r. jako niezgodną z prawem i zauważyła, że zgodnie z przepisem art. 41 § 5 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r., obowiązki prezesa NSA pełnić powinien pierwszy wiceprezes tego sądu, sędzia S..

40. W dniu 16 stycznia 2010 r. Prokuratura Generalna wydał komunikat prasowy z informacją, że w ustawodawstwie Ukrainy nie określono organu czy funkcjonariusza publicznego uprawnionego do powoływania i odwoływania prezesów sądów, podczas gdy Rada Sędziów Ukrainy uprawniona jest wyłącznie do przedstawiania rekomendacji w tym zakresie. Sędzia P. nie został odwołany ze stanowiska prezesa NSA, a zatem zajmował je zgodnie z prawem.

41. Sędzia P. nadal pełnił obowiązki prezesa NSA.

42. W dniu 25 marca 2010 r. Sąd Konstytucyjny uznał uchwałę Rady Najwyższej Ukrainy z dnia 30 maja 2007 r. za niekonstytucyjną.

55. Izba NSA odpowiedzialna za sprawy, o których mowa w art. 171-1 Kodeksu została ustanowiona w maju i czerwcu 2010 r. w drodze zastosowania procedury przewidzianej w art. 41 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

A. Konstytucja z dnia 28 czerwca 1996 r.

43. Artykuł 6 Konstytucji stanowi, że władza państwowa na Ukrainie jest sprawowana z zachowaniem zasady podziału władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

44. Artykuł 76 Konstytucji stanowi, że deputowanym ludowym Ukrainy może być obywatel Ukrainy, który w dniu wyborów ma ukończone dwadzieścia jeden lat, posiada czynne prawo wyborcze i mieszkał nieprzerwanie na Ukrainie w ciągu ostatnich pięciu lat.

45. Artykuł 84 Konstytucji stanowi, że członkowie Rady Najwyższej Ukrainy mają obowiązek głosować osobiście podczas posiedzeń Rady Najwyższej Ukrainy.

46. Artykuł 126 § 5 Konstytucji stanowi, co następuje:

„Sędzia jest odwoływany ze stanowiska przez organ, który go wybrał albo powołał, w przypadku:

- (1) zakończenia kadencji, na jaką został wybrany lub powołany;
- (2) ukończenia przez sędziego sześćdziesięciu pięciu lat życia;
- (3) niezdolności do wykonywania swoich obowiązków ze względu na stan zdrowia;
- (4) naruszenia przez sędziego zakazu łączenia stanowisk;
- (5) złamania przysięgi przez sędziego;
- (6) uprawomocnienia się wyroku skazującego sędziego;
- (7) utraty przez sędziego obywatelstwa;
- (8) uznania go za zaginionego lub zmarłego;
- (9) złożenia przez sędziego oświadczenia o zrzeczeniu się albo odwołaniu ze stanowiska na własne żądanie.”

60. Artykuły 128 i 131 Konstytucji stanowią, co następuje:

Artykuł 128

„Po raz pierwszy na stanowisko sędziego zawodowego na pięć lat powołuje sędziego Prezydent Ukrainy. Wszystkich innych sędziów, z wyjątkiem sędziów Sądu Konstytucyjnego Ukrainy, wybiera Rada Najwyższa Ukrainy na okres nieoznaczony, w trybie określonym w ustawie. ...”

Artykuł 131

„Na Ukrainie funkcjonuje Najwyższa Rada Sądownictwa. Do obowiązków Najwyższej Rady Sądownictwa należy:

- (1) składanie wniosków o powołanie i odwołanie sędziów na stanowiska;
- (2) podejmowanie orzeczeń odnośnie naruszenia przez sędziów i prokuratorów zakazu łączenia stanowisk;

(3) orzekanie o dyscyplinarnej odpowiedzialności sędziów Sądu Najwyższego Ukrainy, sędziów wyższych sądów szczególnych oraz rozpatrywanie skarg na orzeczenia o pociągnięciu do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów apelacyjnych oraz sądów obwodowych i rejonowych, a także prokuratorów.

Najwyższa Rada Sądownictwa posiada dwudziestu członków. Po trzech członków wyznacza Rada Najwyższa Ukrainy, Prezydent Ukrainy, zjazd ogólny sędziów Ukrainy, zjazd ogólny adwokatów Ukrainy, zjazd ogólny przedstawicieli wyższych instytucji nauczania oraz instytucji naukowych, a dwóch członków – ogólnoukraińska konferencja pracowników prokuratury.

W skład Najwyższej Rady Sądownictwa wchodzi z urzędu Przewodniczący Sądu Najwyższego Ukrainy, Minister Sprawiedliwości Ukrainy i Prokurator Generalny Ukrainy.”

B. Kodeks karny z dnia 5 kwietnia 2001 r.

47. Artykuł 375 kodeksu stanowi:

„1. Świadome wydanie przez sędziego (bądź sędziów) niesprawiedliwego wyroku skazującego, wyroku, decyzji czy postanowienia –

będzie podlegać karze ograniczenia wolności do pięciu lat lub karze pozbawienia wolności od lat dwóch do pięciu.

2. W przypadku, gdy czyn taki doprowadzi do poważnych konsekwencji lub został dokonany w celu uzyskania korzyści majątkowych lub innych korzyści osobistych –

będzie podlegać karze pozbawienia wolności od lat pięciu do ośmiu.”

C. Kodeks sądownictwa administracyjnego z dnia 6 lipca 2005 r.

48. Właściwe przepisy kodeksu stanowią, co następuje:

Artykuł 161 Kwestie wymagające rozpoznania przez sąd przy rozstrzygnięciu o danej sprawie

„1. Przy rozstrzygnięciu o sprawie sąd określi:

(1) czy wystąpiły okoliczności, o których mowa w pozwie i zarzutach oraz jakie dowody potwierdzają wystąpienie takich okoliczności;

(2) czy istnieją inne informacje dotyczące faktów istotne z punktu widzenia danej sprawy oraz dowody potwierdzające takie informacje;

(3) które przepisy prawa należy zastosować wobec relacji prawnych będących przedmiotem sporu; ...”

Artykuł 171-1. Postępowanie w sprawach dotyczących aktów, działań i zaniechań Rady Najwyższej Ukrainy, Prezydenta Ukrainy, Najwyższej Rady Sądownictwa oraz Wysokiej Komisji Kwalifikacyjnej Sędziów [przepis obowiązuje od dnia 15 maja 2010]

„1. Zasady określone w niniejszym artykule będą mieć zastosowanie względem postępowania w sprawach administracyjnych dotyczących:

(1) zgodności z prawem (lecz nie konstytucyjności) uchwał Rady Najwyższej Ukrainy oraz dekretów i rozporządzeń Prezydenta Ukrainy;

(2) aktów Najwyższej Rady Sądownictwa; ...

2. Akty, działania i zaniechania Rady Najwyższej Ukrainy, Prezydenta Ukrainy, Najwyższej Rady Sądownictwa oraz Wysokiej Komisji Kwalifikacyjnej Sędziów mogą być zaskarżane przed Najwyższym Sądem Administracyjnym. W tym celu Najwyższy Sąd Administracyjny ustanowi odrębną izbę.

...

4. Sprawy administracyjne dotyczące aktów, działań i zaniechań Rady Najwyższej Ukrainy, Prezydenta Ukrainy, Najwyższej Rady Sądownictwa oraz Wysokiej Komisji Kwalifikacyjnej Sędziów będą rozpoznawane przez ławę złożoną z co najmniej pięciu sędziów ...

5. Po rozpoznaniu sprawy Najwyższy Sąd Administracyjny może:

(1) uznać akt Rady Najwyższej Ukrainy, Prezydenta Ukrainy, Najwyższej Rady Sądownictwa lub Wysokiej Komisji Kwalifikacyjnej Sędziów za niezgodny z prawem w części lub w całości;

(2) uznać działania i zaniechania Rady Najwyższej Ukrainy, Prezydenta Ukrainy, Najwyższej Rady Sądownictwa lub Wysokiej Komisji Kwalifikacyjnej Sędziów za niezgodne z prawem i zobligować [go lub ich] do podjęcia pewnych środków. ...”

D. Ustawa o systemie sądownictwa z dnia 7 lutego 2002 r. z późniejszymi zmianą” („ustawa o systemie sądownictwa z 2002 r.”) (obowiązująca do dnia 30 lipca 2010 r.)

63. Właściwe przepisy ustawy stanowią, co następuje:

Artykuł 20. Procedura ustanawiania sądów

„...5. Prezesem i wiceprezesem sądu będą sędziowie powoływani na właściwe stanowisko na okres pięciu lat, którzy mogą zostać odwołani ze stanowiska przez Prezydenta Ukrainy na podstawie wniosku Prezesa Najwyższego (zaś w przypadku sądów wyspecjalizowanych: wniosku prezesa właściwego sądu wyspecjalizowanego wyższej instancji), na podstawie rekomendacji Rady Sędziów Ukrainy (zaś w przypadku sądów wyspecjalizowanych: rekomendacji właściwej rady sędziów). ...”

Decyzją Sądu Konstytucyjnego z dnia 16 maja 2007 r., przepis art. 20 § 5 ustawy dotyczący mianowania prezesów i wiceprezesów sądów przez Prezydenta Ukrainy został uznany za niekonstytucyjny.

Artykuł 41. Prezes sądu wyspecjalizowanego wyższej instancji

„1. Prezes sądu wyspecjalizowanego wyższej instancji będzie:

...

(3) ... ustanawiać izby sądu; przedstawiać propozycje dotyczące składu osobowego izb do zatwierdzenia przez prezydium sądu; ...

5. W przypadku braku prezesa sądu wyspecjalizowanego wyższej instancji, jego obowiązki pełnić będzie pierwszy wiceprezes lub – w przypadku jego braku – jeden z wiceprezesów sądu, zgodnie z podziałem uprawnień administracyjnych.”

Artykuł 116. Rada Sędziów Ukrainy

„1. Rada Sędziów Ukrainy będzie działać jako wyższy organ samorządu sędziowskiego w okresie pomiędzy sesjami Zjazdu Sędziów Ukrainy.

...

5. Rada Sędziów Ukrainy będzie:

... (4) podejmować decyzje w sprawie powołania sędziów na stanowiska administracyjne oraz ich odwołania z takich stanowisk w przypadkach i zgodnie z procedurą przewidzianą niniejszą ustawą; ...

6. Decyzja Rady Sędziów Ukrainy będzie wiążąca dla wszystkich organów samorządu sędziowskiego. Zjazd Sędziów Ukrainy ma prawo uchylania decyzji Rady Sędziów Ukrainy.”

E. Ustawa o statusie sędziów z dnia 15 grudnia 1992 r. z późniejszymi zmianami („ustawa o statusie sędziów z 1992 r.”) (obowiązująca do dnia lipca 2010 r.)

49. Właściwe przepisy ustawy stanowią, co następuje:

Artykuł 5. Wymogi zgodności

„Sędzia nie może być członkiem partii politycznej lub związku zawodowego, brać udziału w działalności politycznej, otrzymać uprawnień do reprezentacji bądź wykonywać innej płatnej pracy, z wyłączeniem działalności naukowej, edukacyjnej i artystycznej.”

Artykuł 6. Obowiązki sędziów

„Sędziowie będą obowiązani:

- przestrzegać Konstytucji i przepisów prawa ukraińskiego w ramach wymierzania sprawiedliwości oraz zapewnić pełne, wyczerpujące i obiektywne rozpoznawanie spraw przy zachowaniu określonych terminów;

- spełniać wymogi art. 5 niniejszej ustawy i regulaminów wewnętrznych;

- nie ujawniać informacji zakwalifikowanych jako tajemnica państwowa, wojskowa, handlowa czy bankowa ...

- powstrzymać się od działań i czynności przynoszących ujmę urzędowi sędziego i które mogą budzić wątpliwości odnośnie do ich obiektywności, bezstronności i niezawisłości.”

Artykuł 10. Ślubowanie sędziego

„Po wstępnym powołaniu sędziego złożą uroczyste ślubowanie następującej treści:

„Ślubuję uroczyście, że będę uczciwie i sumiennie wykonywać obowiązki sędziego, sprawiedliwość wymierzać zgodnie z przepisami prawa, w sposób obiektywny i rzetelny.”

Ślubowanie składa się wobec Prezydenta Ukrainy.”

Artykuł 31. Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów

„1. Sędzia będzie podlegać karze dyscyplinarnej z tytułu popełnienia wykroczenia dyscyplinarnego, to jest na podstawie naruszenia:

- przepisów ustawodawstwa przy rozpoznawaniu sprawy;
- wymogów art. 5 niniejszej ustawy;
- obowiązków określonych w art. 6 niniejszej ustawy.

2. Uchylenie lub zmiana decyzji sądowej nie będzie obejmować odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego zaangażowanego w przyjęcie takiej decyzji, pod warunkiem, że jego intencją nie było naruszenie prawa lub wymogów sumienności oraz że wskutek takiej decyzji nie zaistniały poważne konsekwencje.”

Artykuł 32. Rodzaje sankcji dyscyplinarnych

„1. Na sędziów nałożone mogą zostać następujące sankcje dyscyplinarne:

- nagana;
- degradacja.

2. Z tytułu każdego naruszenia opisanego w art. 31 niniejszej ustawy nałożona zostanie tylko jedna kara dyscyplinarna. ...”

Artykuł 36. Terminy przedawnienia nałożenia kary dyscyplinarnej i zatarcie

„1. Kara dyscyplinarna zostanie nałożona na sędziego w terminie sześciu miesięcy od daty uzyskania wiedzy o popełnieniu czynu, z wyłączeniem ewentualnego okresu czasowej niezdolności do pracy lub urlopu.

2. Jeżeli w okresie roku od daty nałożenia środka dyscyplinarnego na sędziego nie zostanie nałożona nowa kara dyscyplinarna, sędzia będzie traktowany tak, jakby nie nałożono na niego kary dyscyplinarnej. ...”

F. Ustawa o Najwyższej Radzie Sądownictwa z dnia 15 stycznia 1998 r. („ustawa o NRS z 1998 r.”), tekst obowiązujący w przedmiotowym czasie

65. Artykuł 6 ustawy, przed wprowadzeniem zmian w dniu 7 lipca 2010 r., stanowił, co następuje:

„Zarekomendowanym na członka [NRS] zostać może obywatel Ukrainy w wieku od lat trzydziestu pięciu do sześćdziesięciu, pod warunkiem, że posiada dobrą znajomość języka narodowego, wykształcenie wyższe oraz co najmniej dziesięcioletnie doświadczenie zawodowe w dziedzinie prawa i przez ostatnie dziesięć lat mieszkał na Ukrainie.

Wymogi punktu 1 niniejszego artykułu nie dotyczą osób będących członkami [NRS] z urzędu.

Zabronione jest podejmowanie prób wywierania wpływu na członka [NRS].”

50. Na mocy zmian z dnia 7 lipca 2010 r., w art. 6 ustawy wprowadzono następujący akapit:

„Jeżeli na mocy niniejszej ustawy członek [NRS] powinien być sędzią, członek taki został powołany spośród sędziów powołanych na czas nieoznaczony.”

51. Artykuły 8-13 określają sposób postępowania w zakresie powoływania członków NRS przez organa wskazane w art. 131 Konstytucji.

52. Na mocy zmian z dnia 7 lipca 2010 r., do przepisów tych wprowadzono dodatkowy wymóg, zgodnie z którym dziesięciu członków NRS miało być wybieranych spośród korpusu sędziów przez organa wskazane w art. 131 Konstytucji.

53. Artykuł 17 ustawy stanowi, że przed objęciem stanowiska członek NRS ma obowiązek złożenia ślubowania na posiedzeniu Rady Najwyższej Ukrainy.

70. Zgodnie z art. 19 ustawy NRS składa się z dwóch sekcji. Prace NRS koordynuje jej prezes, a w przypadku jego nieobecności, wiceprezes. Prezes, wiceprezes i kierownicy sekcji NRS pracują w pełnym wymiarze godzin.

54. Pozostałe właściwe przepisy ustawy stanowią, co następuje:

Artykuł 24. Rozprawy przed Najwyższą Radą Sądownictwa

„... Rozprawy przed Najwyższą Radą Sądownictwa będą jawne. Rozprawa zamknięta odbywać się będzie na podstawie postanowienia większości konstytucyjnego składu Najwyższej Rady Sądownictwa ...”

Artykuł 26. Wylączenie członka Najwyższej Rady Sądownictwa

„Członek Najwyższej Rady Sądownictwa może nie brać udziału w rozpoznawaniu sprawy i wyłączy się w przypadku stwierdzenia, iż posiada, bezpośrednio lub pośrednio, osobisty interes w związku z wynikiem sprawy... W takich okolicznościach członek Najwyższej Rady Sądownictwa wyłączy się z własnej inicjatywy. W takich samych okolicznościach osoba, ... której sprawa jest rozpoznawana,... będzie uprawniona do żądania wylączenia członka Najwyższej Rady Sądownictwa. ...”

Artykuł 27. Akty Najwyższej Rady Sądownictwa

„... Akty Najwyższej Rady Sądownictwa mogą być zaskarżane wyłącznie przed Najwyższym Sądem Administracyjnym zgodnie z procedurą przewidzianą w Kodeksie sądownictwa administracyjnego.”

55. Rozdział drugi ustawy „Rozpoznawanie spraw dotyczących odwołania sędziów” stanowi, we właściwym zakresie, co następuje:

Artykuł 32. Wniosek o odwołanie sędziego w okolicznościach szczególnych [tekst artykułu obowiązujący przed dniem 15 maja 2010 r.]

„Najwyższa Rada Sądownictwa rozpozna kwestię odwołania sędziego na podstawach wskazanych w art. 126 § 5 (4) – (6) Konstytucji po otrzymaniu odnośnej opinii komisji kwalifikacyjnej lub z własnej inicjatywy. Sędzia, którego sprawa

dotyczy, otrzyma pisemne wezwanie na rozprawę przed Najwyższą Radą Sądownictwa.

Decyzja Najwyższej Rady Sądownictwa o złożeniu wniosku o odwołanie sędziego na podstawie art. 126 § 5 (4) i (5) Konstytucji zostanie podjęta większością dwóch trzecich głosów członków Najwyższej Rady Sądownictwa uczestniczących w rozprawie, a w przypadkach przewidzianych w art. 126 § 5 (6) Konstytucji, większością konstytucyjnego składu Najwyższej Rady Sądownictwa.”

Artykuł 32. Wniosek o odwołanie sędziego w okolicznościach szczególnych
[tekst artykułu obowiązujący począwszy od dnia 15 maja 2010 r.]

„Najwyższa Rada Sądownictwa rozpozna kwestię odwołania sędziego na podstawach wskazanych w art. 126 § 5 (4) – (6) Konstytucji (naruszenie wymogów niełączenia stanowisk, złamania przysięgi, uprawomocnienia się wyroku skazującego sędziego) po otrzymaniu odnośnej opinii komisji kwalifikacyjnej lub z własnej inicjatywy.

Złamanie przysięgi przez sędziego będzie obejmować:

(i) popełnienie czynów przynoszących ujmę urzędowi sędziego i które mogą budzić wątpliwości odnośnie do obiektywności, bezstronności i niezawisłości sędziego, a także rzetelności i nieprzekupności wymiaru sprawiedliwości;

(ii) niezgodne z prawem nabycie majątku lub wydatki sędziego przekraczające wartość jego przychodów lub przychodów rodziny sędziego;

(iii) celowe opóźnianie rozpoznania sprawy poza wymagany określony termin; [lub]

(iv) naruszenie zasad moralnych i etycznych kodeksu postępowania sędziów.

Sędzia, którego sprawa dotyczy, otrzyma pisemne wezwanie na rozprawę przed Najwyższą Radą Sądownictwa. Jeżeli sędzia nie może uczestniczyć w rozprawie z ważnej przyczyny, sędzia ma prawo złożenia oświadczenia w formie pisemnej, które zostanie dołączone do akt sprawy. Pisemne oświadczenie sędziego zostanie odczytane podczas rozprawy przed Najwyższą Radą Sądownictwa. Powtórna nieobecność sędziego, którego sprawa dotyczy, podczas rozprawy będzie stanowić podstawę rozpoznania sprawy mimo jego lub jej nieobecności.

Decyzja Najwyższej Rady Sądownictwa o złożeniu wniosku o odwołanie sędziego na podstawie art. 126 § 5 (4) – (6) Konstytucji zostanie podjęta większością konstytucyjnego składu Najwyższej Rady Sądownictwa.”

56. Rozdział czwarty ustawy „Postępowanie dyscyplinarne względem sędziów Sądu Najwyższego i sądów wyspecjalizowanych wyższej instancji” stanowi, we właściwym zakresie, co następuje:

Artykuł 37. Rodzaje kar nakładanych przez Najwyższą Radę Sądownictwa
[tekst artykułu obowiązujący do dnia 30 lipca 2010 r.]

„Najwyższa Rada Sądownictwa będzie nakładać odpowiedzialność dyscyplinarną ... na sędziów Sądu Najwyższego ... na podstawach określonych w art. 126 § 5 (5) Konstytucji oraz w ustawie o statusie sędziów.

Najwyższa Rada Sądownictwa ma prawo nałożyć następujące kary dyscyplinarne:

- (1) nagana;
- (2) degradacja.

Najwyższa Rada Sądownictwa może uznać, że sędzia nie spełnia warunków stanowiska, które zajmuje i złożyć wniosek o odwołanie sędziego do organu, który go powołał.”

Artykuł 39. Etapy postępowania dyscyplinarnego

„Postępowanie dyscyplinarne będzie składać się z następujących etapów:

- (1) weryfikacja informacji dotyczących wykroczenia dyscyplinarnego;
- (2) wszczęcie postępowania dyscyplinarnego;
- (3) rozpoznanie sprawy dotyczącej wykroczenia dyscyplinarnego;
- (4) wydanie decyzji. ...”

Artykuł 40. Weryfikacja informacji dotyczących wykroczenia dyscyplinarnego

„Weryfikacja informacji dotyczących wykroczenia dyscyplinarnego zostanie przeprowadzona przez ... jednego z członków Najwyższej Rady Sądownictwa na drodze pozyskania pisemnych wyjaśnień sędziego i innych osób, żądania i badania materiałów znajdujących się w aktach sprawy oraz pozyskania informacji ze strony organów państwowych, organizacji, instytucji, stowarzyszeń i obywateli.

Po zweryfikowaniu informacji sporządzone zostanie oświadczenie o stanie faktycznym wraz z wnioskami i propozycjami dalszego działania. Sędzia, którego sprawa dotyczy, zostanie poinformowany o oświadczeniu i innych materiałach. ...”

Artykuł 41. Wszczęcie postępowania dyscyplinarnego

„Jeżeli istnieją podstawy przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego przeciwko ... sędziemu Sądu Najwyższego..., postępowanie zostanie wszczęte na podstawie decyzji Najwyższej Rady Sądownictwa w terminie dziesięciu dni od daty otrzymania informacji o wykroczeniu dyscyplinarnym lub, jeżeli istnieje konieczności weryfikacji informacji, w terminie dziesięciu dni od daty zakończenia weryfikacji.”

Artykuł 42. Rozpoznanie sprawy dotyczącej wykroczenia dyscyplinarnego [tekst artykułu obowiązujący do dnia 30 lipca 2010 r.]

„Najwyższej Rada Sądownictwa rozpozna sprawę dyscyplinarną podczas rozprawy następującej po otrzymaniu wniosków i pozostałych materiałów spracowanych w trakcie weryfikacji.

Decyzja w sprawie dyscyplinarnej zostanie podjęta w głosowaniu tajnym, bez obecności sędziego, którego sprawa dotyczy ...

Rozstrzygając o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego, Najwyższa Rada Sądownictwa wysłucha jego lub jej zeznań. Jeżeli sędzia nie może uczestniczyć w rozprawie z ważnej przyczyny, sędzia ma prawo złożenia oświadczenia w formie pisemnej, które zostanie dołączone do akt sprawy. Pisemne oświadczenie sędziego zostanie odczytane podczas rozprawy przed Najwyższą Radą Sądownictwa. Powtórna nieobecność sędziego, którego sprawa dotyczy, podczas rozprawy będzie stanowić podstawę rozpoznania sprawy mimo jego lub jej nieobecności.”

Artykuł 43. Terminy przedawnienia nałożenia kary dyscyplinarnej

„Kara dyscyplinarna zostanie nałożona na sędziego w terminie sześciu miesięcy od daty pozyskania wiedzy o popełnieniu czynu, z wyłączeniem ewentualnego okresu

czasowej niezdolności do pracy lub urlopu, lecz nie później niż w terminie jednego roku od daty popełnienia czynu.”

Artykuł 44. Zatarcie kary dyscyplinarnej

„Jeżeli w okresie roku od daty nałożenia środka dyscyplinarnego na sędziego nie zostanie nałożona nowa kara dyscyplinarna, sędzia będzie traktowany tak, jakby nie nałożono na niego kary dyscyplinarnej ...”

G. Ustawa w sprawie procedury powoływania i odwoływania sędziów przez Radę Najwyższą Ukrainy z dnia 18 marca 2004 r. („ustawa o (powoływaniu i odwoływaniu) sędziów z 2004 r.”) (obowiązująca do dnia 30 lipca 2010 r.)

57. Właściwe przepisy ustawy stanowią, co następuje:

Artykuł 19. Postępowanie przed komisją parlamentarną dotyczące rozpatrzenia wniosku o odwołanie sędziego powołanego na czas nieoznaczony

„Wniosek [Najwyższej Rady Sądownictwa] dotyczący odwołania sędziego, który został powołany na czas nieoznaczony zostanie rozpoznany przez komisję parlamentarną w terminie jednego miesiąca od daty otrzymania takiego wniosku. ...

Komisja parlamentarna przeprowadzi dochodzenie w odniesieniu do wniosków złożonych przez obywateli i innych zawiadomień dotyczących działalności sędziego.

Komisja parlamentarna ma prawo zwrócenia się z prośbą o przeprowadzenie dodatkowego dochodzenia przez Sąd Najwyższy, Najwyższą Radę Sądownictwa, właściwe sądy wyspecjalizowane wyższej instancji, państwową administrację wymiaru sprawiedliwości, Radę Sędziów Ukrainy lub właściwą komisję kwalifikacyjną sędziów.

Wyniki takiego dodatkowego dochodzenia będą przekazywane komisji parlamentarnej przez właściwe organy na piśmie w terminie wskazanym przez komisję parlamentarną, w każdym przypadku nie później niż w terminie piętnastu dni od daty złożenia wniosku o przeprowadzenie dochodzenia.

Sędzia, którego sprawa dotyczy, zostanie powiadomiony o czasie i miejscu przesłuchania przez komisję parlamentarną.”

Artykuł 20. Postępowanie przed komisją parlamentarną dotyczące rozstrzygnięcia kwestii odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony

„W przesłuchaniu przed komisją parlamentarną w sprawie odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony uczestniczyć mogą deputowani oraz przedstawiciele Sądu Najwyższego, sądów wyspecjalizowanych wyższej instancji, Najwyższej Rady Sądownictwa, państwowej administracji wymiaru sprawiedliwości, innych władz państwowych, organów samorządu lokalnego i instytucji publicznych.

Sędzia, którego sprawa dotyczy, będzie obecny podczas przesłuchania, z wyłączeniem przypadków odwołania na podstawie art. 126 § 5 (2), (3), (6), (7), (8) i (9) Konstytucji.

Powtórna nieobecność sędziego, którego sprawa dotyczy, podczas przesłuchania bez ważnej przyczyny będzie stanowić podstawę rozpoznania sprawy mimo jego lub jej nieobecności, przy czym komisja parlamentarna upewni się, czy sędzia otrzymał

powiadomienie o czasie i miejscu przesłuchania. Komisja parlamentarna oceni wagę przyczyny niestawienia się sędziego. ...

Przesłuchanie przed komisją parlamentarną w sprawie odwołania sędziego rozpoczyna raport przewodniczącego.

Członkowie komisji parlamentarnej i pozostali deputowani mogą zadawać sędziemu pytania dotyczące informacji wynikających z [ewentualnego] dochodzenia oraz faktów wskazanych w [ewentualnych] wnioskach złożonych przez obywateli.

Sędzia będzie uprawniony do zapoznania się z materiałami, oświadczeniem o stanie faktycznym oraz konkluzjami komisji parlamentarnej dotyczącymi odwołania sędziego.”

Artykuł 21. Wniesienie propozycji odwołania sędziego ... na posiedzenie plenarne Rady Najwyższej Ukrainy

„Komisja parlamentarna wniesie propozycję zawierającą rekomendację dotyczącą odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony do rozpatrzenia na posiedzeniu plenarnym Rady Najwyższej Ukrainy. W takim przypadku przedstawiciel komisji parlamentarnej otrzyma prawo głosu.”

Artykuł 22. Wezwanie na posiedzenie plenarne dotyczące odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony

„...Sędzia, którego sprawa dotyczy, będzie obecny na posiedzeniu plenarnym Rady Najwyższej Ukrainy w przypadku odwołania na podstawie art. 126 § 5 (1), (4) i (5) Konstytucji. Niestawienie się sędziego nie będzie uniemożliwiać rozpoznania sprawy co do meritum.”

Artykuł 23. Postępowanie na posiedzeniu plenarnym Rady Najwyższej Ukrainy dotyczące rozstrzygnięcia sprawy odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony

„W trakcie posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy, przedstawiciel komisji parlamentarnej przedstawi raport na temat każdego kandydata do odwołania.

W przypadku, gdy sędzia nie zgadza się z odwołaniem, należy wysłuchać przedstawionych przez niego wyjaśnień.

Deputowani będą uprawnieni do zadawania sędziemu pytań.

Jeżeli w czasie obrad podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy koniecznym okaże się przeprowadzenie dodatkowego dochodzenia dotyczącego wniosków złożonych przez obywateli lub uzyskania dodatkowych informacji, Rada Najwyższa Ukrainy wyda komisji parlamentarnej odpowiednie instrukcje.”

Artykuł 24. Decyzja Rady Najwyższej Ukrainy w sprawie odwołania sędziego powołanego na czas nieoznaczony

„Rada Najwyższa Ukrainy podejmie decyzję w sprawie odwołania sędziego na podstawach określonych w art. 126 § 5 Konstytucji.

Decyzja zostanie podjęta w drodze w głosowaniu jawnym konstytucyjną większością głosów.

Decyzja w sprawie odwołania sędziego zostanie przyjęta w drodze uchwały.”

H. Ustawa o komisjach parlamentarnych z dnia 4 kwietnia 1995 r. („ustawa o komisjach parlamentarnych z 1995 r.”)

58. Artykuł 1 ustawy stanowi, że komisja parlamentarna jest organem Rady Najwyższej Ukrainy złożonym z deputowanych, którego zadaniem jest przygotowywanie ustaw dotyczących konkretnych dziedzin, przeprowadzanie wstępnych kontroli spraw leżących w kompetencjach Rady Najwyższej Ukrainy oraz wykonywanie funkcji nadzoru.

I. Ustawa o statusie deputowanych z dnia 17 listopada 1992 r. („ustawy o statusie deputowanych z 1992 r.”)

59. Artykuł 24 ustawy stanowi, że członek Rady Najwyższej Ukrainy ma obowiązek być obecnym i osobiście brać udział w posiedzeniach Rady Najwyższej Ukrainy. Członek Rady Najwyższej Ukrainy jest obowiązany głosować osobiście w sprawach rozpatrywanych przez Radę Najwyższą Ukrainy i jej organy.

J. Ustawa o regulaminie Rady Najwyższej Ukrainy z dnia 10 lutego 2010 r. („Regulamin Rady Najwyższej Ukrainy”)

60. Artykuł 47 Regulaminu Rady Najwyższej Ukrainy stanowi, że przy podejmowaniu decyzji przez Radę Najwyższą Ukrainy, jej członkowie głosują osobiście na sali obrad przy użyciu elektronicznego systemu do głosowania lub, w przypadku głosowania tajnego, w pomieszczeniu do głosowania w pobliżu sali obrad.

III. MATERIAŁY RADY EUROPY

A. Europejska Karta Ustawowych Zasad dotyczących Sędziów z 8-10 lipca 1998 r. (Departament Prawny Rady Europy, Dokument (98)23)

61. Właściwe ustępy z Rozdziału 5 Karty: „Odpowiedzialność” brzmią następująco:

„5.1. Naruszenie przez sędziego wyraźnie określonego przepisami ustawy obowiązku podlega karze wyłącznie na podstawie decyzji podjętej w następstwie propozycji lub rekomendacji, albo za zgodą sądu lub organu, w którym co najmniej połowa zasiadających to wybrani sędziowie, wydanej w ramach postępowania obejmującego wysłuchanie wszystkich stron, w którym obwiniony sędzia musi być uprawniony do korzystania z pomocy obrońcy. Katalog możliwych do orzeczenia kar jest określony przepisami ustawy, a ich zastosowanie jest podporządkowane zasadzie proporcjonalności. Decyzja o wymierzeniu kary wydana przez organ władzy wykonawczej, sąd albo organ, o którym mowa w tym paragrafie, podlega zaskarżeniu do wyższej instancji sądowej.”

B. Opinia Komisji Weneckiej

62. Właściwe ustępy Wspólnej Opinii Komisji Weneckiej oraz Dyrekcji ds. Współpracy w ramach Generalnej Dyrekcji ds. Praw Człowieka Rady Europy w sprawie ustawy zmieniającej niektóre akty ustawodawcze Ukrainy w związku z zapobieganiem nadużycia prawa do odwołania, przyjętej przez Komisję Wenecką na 84 Posiedzeniu Plenarnym (Wenecja, 15-16 października 2010 r., CDL-AD(2010)029), brzmią w sposób następujący (pogrubienia tekstu oryginalnego):

„28. Ewidentnie w ramach pozytywnych działań mających na celu rozwiązanie problemu małej liczby sędziów w Najwyższej Radzie Sądownictwa, Postanowienia Końcowe zawarte w art. XII;3 (Zmiany Aktów Prawnych Ukrainy) ustawy o sądownictwie i statusie sędziów, zmiany 3.11 ukraińskiej ustawy „o Najwyższej Radzie Sądownictwa” stanowią obecnie, iż dwóch spośród trzech członków Najwyższej Rady Sądownictwa powoływanych, odpowiednio, przez Radę Najwyższą Ukrainy (art. 8.1) i Prezydenta Ukrainy (art. 9.1), jeden spośród trzech członków powoływanych przez Zgromadzenie Sędziów (art. 11.1) oraz jeden spośród trzech członków powoływanych przez Zgromadzenie Przedstawicieli Instytucji Szkolnictwa Wyższego oraz Instytucji Badawczych w zakresie Prawa (art. 12.1), powoływani będą spośród członków korpusu sędziowskiego. Ogólnoukraińska konferencja pracowników prokuratury będzie powoływać dwóch członków NRS, spośród których jeden musi być sędzią (art. 13.1).

29. Mimo to **skład Najwyższej Rady Sądownictwa Ukrainy wciąż nie odpowiada standardom europejskim, jako że spośród 20 członków tylko trzech jest sędziami wybranymi przez innych sędziów**. Przepisy, które ostatecznie weszły w życie, wskazują, że udział sędziów w składzie Najwyższej Rady Sądownictwa powinien być wyższy, lecz zgodnie z wybranym rozwiązaniem wprowadzono wymóg, by Rada Najwyższa Ukrainy, Prezydent, instytucje oświatowe i prokuratorzy wybierali i mianowali sędziów. ... Obecnie w składzie znajduje się jeden sędzia z urzędu (Przewodniczący Sądu Najwyższego), zaś niektórzy spośród członków mianowanych przez Prezydenta i Radę Najwyższą Ukrainy *de facto* są sędziami lub byłymi sędziami, lecz do czasu wygaśnięcia mandatów obecnych członków nie istnieje wymóg prawny w tym względzie. Przy uwzględnieniu Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego 50% członków należy do lub jest mianowanych przez władze wykonawcze lub ustawodawcze. Z tego względu nie można stwierdzić, że Najwyższa Rada Sądownictwa składa się w istotnym stopniu z sędziów. W demokracjach o dłuższej historii może zdarzyć się, że władza wykonawcza ma wpływ decydujący i w niektórych krajach taki system może sprawdzać się w praktyce. Władze ukraińskie podczas spotkań w Kijowie określały Ukrainę jako demokrację w budowie, która ochoczo korzysta z doświadczeń innych krajów. Jak stwierdzano w uprzednio wydawanych opiniach: *„Nowe demokracje nie miały jeszcze możliwości rozwinięcia takich tradycji, które mogą zapobiegać nadużyciom, a zatem, przynajmniej w tych właśnie krajach, konieczne jest wprowadzenie jednoznacznych przepisów konstytucyjnych i prawnych jako zabezpieczenia służącego zapobieganiu nadużyciom politycznym w procesie powoływania sędziów”*.

30. Rzeczywisty skład NRS może umożliwiać pewne ustępstwa związane z relacjami pomiędzy większością parlamentarną czy naciskami ze strony władzy wykonawczej, lecz fakt ten pozostaje bez wpływu na strukturalne wady tego składu. Organ ten nie może być wolny od podporządkowania interesom partii politycznej. Brakuje gwarancji, które zapewniłyby, że NRS chroni wartości i podstawowych zasad

sprawiedliwości. Skład NRS został określony w Konstytucji i wymagana byłaby zmiana Konstytucji. Szczególne zaniepokojenie budzi fakt, iż Prokurator Generalny jest członkiem z urzędu, gdyż może to wpływać odstrasżająco na sędziów i być postrzegane jako potencjalna groźba. Prokurator Generalny jest stroną wielu spraw, o których rozstrzygają sędziowie, a jego obecność w organie odpowiedzialnym za powoływanie, dyscyplinowanie i dymisjonowanie sędziów skutkuje ryzykiem, że w takich sprawach sędziowie nie będą postępować w sposób bezstronny lub że Prokurator Generalny nie będzie postępować w sposób bezstronny względem sędziów, z których decyzjami się nie zgadza. W konsekwencji skład NRS Ukrainy nie jest zgodny ze standardami europejskimi. Jako że zmiana składu NRS wymagałaby zmiany Konstytucji, co może być trudne, **ustawa powinna zawierać – w celu zrównoważenia niewłaściwego składu NRS, surowsze regulacje dotyczące zakazu łączenia stanowisk**. Uwzględniając uprawnienia nadane NRS, organ ten powinien funkcjonować w pełnym wymiarze godzin, a wybrani członkowie, inaczej niż członkowie z urzędu, nie powinni mieć możliwości pełnienia jakichkolwiek innych funkcji publicznych czy prowadzenia działalności prywatnej w okresie zasiadania w NRS. ...

42. ... Uwzględniając fakt, iż Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny Ukrainy z urzędu są członkami NRS (art. 131 Konstytucji) oraz że Konstytucja Ukrainy nie gwarantuje, że NRS będzie w większości lub w znacznym stopniu składać się z sędziów wybranych przez innych sędziów, składanie wniosków dotyczących odwołania członków władzy wykonawczej może wywierać wpływ na niezawisłość sędziów W każdym razie **członek NRS, który złożył taki wniosek, nie powinien uczestniczyć w podejmowaniu decyzji o zdymisjonowaniu sędziego ze stanowiska**: miałyby to bowiem wpływ na gwarancję bezstronności ...

45. ... Dokładność i przewidywalność podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej jest pożądana z punktu widzenia pewności prawnej, a w szczególności w celu zabezpieczenia niezawisłości sędziów; z tego względu należy podjąć starania, by unikać niejasności podstaw czy zbyt szerokich definicji. Jednakże **nowa definicja obejmuje koncepcje bardzo ogólne**, przykładowo, między innymi, „[popelnienie] czynności przynoszących ujmę urzędowi sędziego i które mogą budzić wątpliwości [odnośnie] do ich obiektywności, bezstronności i niezawisłości [lub] rzetelności i nieprzekupności wymiaru sprawiedliwości” i „naruszenie zasad moralnych i etycznych ludzkiego kodeksu postępowania”. Wydaje się to szczególnie niebezpieczne ze względu na niejasne terminy i możliwość wykorzystania jako broni politycznej przeciwko sędziom. ... Zatem podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej pozostają określone zbyt szeroko i niezbędne jest wprowadzenie bardziej precyzyjnych regulacji, by zagwarantować niezawisłość sędziów.

46. Wreszcie zgodnie z przepisem art. 32, ostatni ustęp, decyzje dotyczące składania przez NRS wniosku o odwołanie sędziego podejmowane są zwykłą większością głosów, nie zaś większością dwóch trzecich głosów. W kontekście nieprawidłowego składu NRS wymóg ten może być wykorzystywany w sposób wywierający negatywny wpływ na niezawisłość sędziów ...

51. Wreszcie skład ... bardzo wpływowej, tzw. „piątej izby” [Najwyższego] Sądu Administracyjnego powinien być dokładnie określony przez prawo w celu spełnienia wymogów podstawowego prawa dostępu do sądu ustanowionego ustawą. ...”

C. Raport Thomasa Hammarberga, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy, dotyczący wizyty na Ukrainie (19-26 listopada 2011 r.), CommDH(2012)10, 23 lutego 2012 r.

63. Istotne fragmenty raportu brzmią następująco:

„II. Kwestie związane z niezawisłością i bezstronnością sędziów

Niezawisłość wymiaru sprawiedliwości, która implikuje także niezawisłość każdego sędziego, powinna być chroniona zarówno przez prawo, jak i w praktyce. Komisarz z zaniepokojeniem zauważył, że w ukraińskiej opinii publicznej sędziowie nie są chronieni przed naciskami zewnętrznymi, w tym także natury politycznej. Wymagane jest podjęcie decydujących działań na różnych frontach, aby usunąć czynniki, które powodują, że sędziowie mogą ulegać wpływowi, co może skutkować osłabieniem ich niezawisłości. Władze powinny dokładnie przyglądać się wszelkim zarzutom dotyczącym niewłaściwego politycznego bądź innego wpływu czy ingerencji w pracę instytucji wymiaru sprawiedliwości i zapewnić skuteczne środki odwoławcze.

Komisarz wzywa władze ukraińskie do pełnego wdrożenia rekomendacji Komisji Weneckiej dotyczącej potrzeby poprawy i wyjaśnienia procedur i kryteriów związanych z powoływaniem i odwoływaniem sędziów, a także stosowaniem środków dyscyplinarnym. Niezwykle ważnym jest ustanowienie odpowiednich zabezpieczeń, aby zapewnić rzetelność i wyeliminować ryzyko upolitycznienia postępowania dyscyplinarnego. W procesie powoływania sędziów decydującą rolę odgrywać powinny kwalifikacje i zasługi poszczególnych kandydatów.

Obecny skład Najwyższej Rady Sądownictwa nie odpowiada standardom międzynarodowym i powinien zostać zmieniony; zmiana taka będzie wymagać wprowadzenia poprawki do Konstytucji. ...

20. W listopadzie 2011 r. Zastępca Prokuratora Generalnego, Mychajło Hawryluk, który jest członkiem Najwyższej Rady Sądownictwa, poinformował, że wszczęto postępowanie dyscyplinarne przeciwko członkom izby karnej Sądu Najwyższego na podstawie złamania przysięgi. Komisarz otrzymał informacje, że wydarzenia te oznaczają, iż władza wykonawcza wywiera naciski na tę instytucję sądową w celu wywarcia wpływu na wynik wyboru przyszłego Przewodniczącego Sądu Najwyższego. ...

35. Konstytucja oraz ustawa o sądownictwie i statusie sędziów stanowią, że odwołania sędziego dokonuje organ, który go wybrał lub powołał na wniosek Najwyższej Rady Sądownictwa. Niektórzy spośród rozmówców Komisarza podkreślali, że przy uwzględnieniu bieżącego składu Najwyższej Rady Sądownictwa (NRS), ryzyko, iż decyzja taka może zostać podjęta ze względów politycznych bądź podobnych, jest dosyć wysokie. Względy takie mogą odgrywać rolę w kontekście decyzji Rady Najwyższej Ukrainy dotyczących odwoływania sędziów powołanych na urząd dożywotnio. Dlatego też wprowadzone powinny zostać dodatkowe zabezpieczenia, zarówno prawne, jak i praktyczne, mające na celu ochronę niezawisłości sędziów.

36. Zarówno Konstytucja, jak i ustawa o sądownictwie i statusie sędziów zawierają przepisy chroniące przed niewłaściwymi naciskami; przepisy te należy jednak wzmocnić, zarówno z punktu widzenia prawa, jak i praktyki. ...

42. Komisarz wyraża szczególne zaniepokojenie informacjami o silnym wpływie wywieranym na sędziów przez prokuraturę i władze wykonawcze za pośrednictwem ich przedstawicieli w Najwyższej Radzie Sądownictwa. W szczególności Komisarz

otrzymał informacje, iż kilkakrotnie członkowie NRS reprezentujący Prokuraturę wszczęli postępowanie dyscyplinarne przeciwko sędziom w związku z domniemanym złamaniem przysięgi na podstawie istoty orzeczenia w sprawach, w których sędziowie rzekomo nie poparli stanowiska prokuratury (zob. także par. 20 powyżej). W tym kontekście Komisarz pragnie przypomnieć, że sędziowie nie powinni obawiać się odwołania czy wszczęcia przeciwko nim postępowania dyscyplinarnego ze względu na podejmowane przez nich decyzje. ...

Konkluzje i rekomendacje

46. Komisarz podkreśla, że system powoływania sędziów powinien być w pełni zabezpieczony przed niewłaściwymi wpływami politycznymi czy innymi stronniczymi wpływami. Decyzje sędziów nie powinny być poddawane weryfikacji w zakresie wychodzącym poza standardową procedurę apelacji. Działania o charakterze dyscyplinarnym względem sędziów powinny być regulowane na podstawie dokładnie określonych zasady i procedury, zarządzane wewnątrz w ramach systemu sądów i nie mogą podlegać żadnym politycznym ani innym niewłaściwym wpływom.

47. Wypowiadanie ocen dotyczących prawdziwości zarzutów wywierania nacisku na sędziów Sądu Najwyższego, o których mowa powyżej, nie leży w gestii Komisarza (por. par. 20), jednakże Komisarz dostrzega w tej sytuacji podstawy poważnego zaniepokojenia. Władze ukraińskie powinny zbadać i odpowiedzieć na wszelkie zarzuty dotyczące ingerencji w pracę instytucji sądowych. Funkcjonariusze pozostałych władz państwowych powinni wstrzymać się od wszelkich działań czy stwierdzeń, które mogłyby być postrzegane jako narzędzie wywierania nacisku na pracę instytucji sądowych bądź budzić wątpliwości odnośnie do ich zdolności skutecznego wypełniania ich obowiązków. Sędziowie nie powinni mieć podstaw, by obawiać się odwołania czy wszczęcia przeciwko nim postępowania dyscyplinarnego ze względu na podejmowane przez nich decyzje. Ponadto należałoby wykorzystać okazję płynącą z obecnej reformy, bo wzmocnić niezawisłość władzy sądowniczej od władzy wykonawczej. ...”

IV. ANALIZA PRAWA PORÓWNAWCZEGO

81. W 2012 r. Instytut Maxa Plancka Porównawczego Prawa Publicznego i Prawa Międzynarodowego (*Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*) w Niemczech opracował raport z analizy porównawczej pt. „*Judicial Independence in Transition*”⁵.

64. Raport dotyczy między innymi zagadnienia postępowania dyscyplinarnego przeciwko sędziom w różnych systemach prawnych. W raporcie wskazano, że w krajach europejskich brak jednolitego podejścia do kwestii organizacji systemu dyscyplinarnego dotyczącego sędziów. Mimo to można zauważyć, iż w wielu krajach europejskich podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów zdefiniowane są w sposób dość ogólny (przykładowo, rażące bądź powtórne zaniedbanie obowiązków służbowych skutkujące powstaniem wrażenia, że sędzia jest oczywiście niezdolny do pełnienia swego stanowiska (Szwecja)). Wyjątkowo w prawie włoskim określono zamkniętą listę trzydziestu siedmiu różnych naruszeń o

5. Seibert-Fohr, Anja (ed.), *Judicial Independence in Transition*, 2012 r., XIII, 1378 str.

charakterze dyscyplinarnym dotyczących postępowania sędziów, zarówno w ramach wykonywania funkcji, jak i poza nimi. Sankcje dotyczące wykroczenia dyscyplinarnego sędziego mogą obejmować: upomnienie, nagane, przeniesienie, degradację, obniżenie stopnia służbowego, wstrzymanie awansu, grzywnę, obniżenie wynagrodzenia, zawieszenie w wykonywaniu obowiązków, odwołanie z lub bez prawa do świadczeń emerytalnych. Odwołanie sędziego, jako najsurowsza sankcja, jest zazwyczaj nakazywane przez sąd; w niektórych systemach prawnych odwołanie sędziego nakazać może także inna instytucja, przykładowo wyspecjalizowana Rada Dyscyplinarna Najwyższej Rady Sądownictwa, przy czym w takim przypadku może z zasady stać się przedmiotem apelacji przed sądem. Z wyłączeniem Szwajcarii parlament nie bierze udziału w takiej procedurze; jednakże system szwajcarski znacząco różni się od pozostałych systemów w tym względzie, że sędziowie wybierani są na czas oznaczony.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 6 UST. 1 KONWENCJI

65. Skarżący podniósł następujące zarzuty naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji: jego sprawa nie była rozpoznawana przez „niezawisły i bezstronny sąd”; (ii) postępowanie przed NRS nie było rzetelne w tym względzie, że nie zostało przeprowadzone zgodnie z procedurą określoną w rozdziale czwartym ustawy o NRS z 1998 r., przewidującą istotne gwarancje proceduralne, w tym okresy przedawnienia kar dyscyplinarnych; (iii) Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła decyzję w sprawie jego odwołania na posiedzeniu plenarnym bez odpowiedniego rozpoznania sprawy i przy nadużyciu elektronicznego systemu do głosowania; (iv) jego sprawa nie była rozpoznawana przez „sąd ustanowiony ustawą”; (v) decyzje w jego sprawie były podejmowane bez odpowiedniej oceny dowodów i nie odniesiono się w odpowiedni sposób do istotnych argumentów wskazanych przez obronę; (vi) brak wystarczających kompetencji Najwyższego Sądu Administracyjnego („NSA”) w zakresie weryfikacji aktów przyjętych przez NRS był sprzeczny z jego „prawem do sądu”; oraz że (vii) nie przestrzegano zasady równości broni.

66. Artykuł 6 ust. 1 Konwencji stanowi, we właściwym zakresie, co następuje:

„1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej ...

A. Dopuszczalność

67. Strony nie zakwestionowały dopuszczalności powyższych zarzutów.

86. Mimo że Rząd przyznał, iż artykuł 6 ust. 1 Konwencji ma zastosowanie w niniejszej sprawie, Trybunał uznaje za stosowne zbadać tę kwestię szczegółowo.

1. Czy zastosowanie ma przepis artykułu 6 ust. 1 w zakresie dotyczącym praw cywilnych

68. Trybunał zauważa, że spory pracownicze pomiędzy urzędnikami państwowymi a Państwem mogą nie być objęte przepisem artykułu 6 w jego części cywilnej, jeżeli równocześnie spełnione zostaną dwa warunki. Po pierwsze państwo w prawie krajowym musi jednoznacznie wykluczyć dostęp do sądu dla osób zajmujących dane stanowisko lub należących do danej kategorii pracowników. Po drugie takie wykluczenie musi być uzasadnione ze względu na obiektywne podstawy leżące w interesie państwa (zob. *Vilho Eskelinen i Inni przeciwko Finlandii* [WI], nr 63235/00, § 62, ETPCz 2007-IV).

69. W kontekście pierwszego warunku Trybunał ma prawo uznać określony organ krajowy, niebędący organem krajowej władzy sądowej za „sąd” dla celów testu *Vilho Eskelinen*. Organ administracyjny bądź parlamentarny może być uznawany za „sąd” w *materialnym* rozumieniu tego terminu, a w konsekwencji przepis artykułu 6 ma zastosowanie względem sporów dotyczących urzędników państwowych (zob. *Argyrou i Inni przeciwko Grecji*, nr 10468/04, § 24, 15 stycznia 2009 r. oraz *Savino i Inni przeciwko Włochom*, nr 17214/05, 20329/05 i 42113/04, §§ 72-75, 28 kwietnia 2009 r.). Konkluzja dotycząca możliwości zastosowania przepisu artykułu 6 nie ma jednakże wpływu na kwestię sposobu wykonania w takim postępowaniu gwarancji proceduralnych (*ibid.*, § 72).

70. Odnośnie do niniejszej skargi, sprawę skarżącego rozpoznawała NRS, która rozstrzygnęła wszystkie kwestie faktyczne i prawne po przeprowadzeniu przesłuchania i oceny dowodów. Rozpoznanie sprawy przez NRS zakończyło się przesłaniem dwóch wniosków o odwołanie skarżącego do Rady Najwyższej Ukrainy. Po otrzymaniu przez Radę Najwyższą Ukrainy wnioski te zostały rozpatrzone przez komisję parlamentarną ds. wymiaru sprawiedliwości, która w przedmiotowym czasie posiadała pewną swobodę w zakresie oceny konkluzji NRS, jako że była uprawniona do prowadzenia własnych obrad, a w przypadku uznania za konieczne, prowadzenia dodatkowego dochodzenia, które mogły prowadzić do wydania rekomendacji dotyczącej odwołania bądź nieodwołania sędziego (zob. art. 19-21 of the ustawy o (powoływaniu i odwoływaniu) sędziów z 2004 r.). Następnie podczas posiedzenia plenarnego Rada Najwyższa Ukrainy przyjęła decyzję o odwołaniu skarżącego na podstawie wniosków NRS i rekomendacji komisji

parlamentarnej (zob. art. 23 przywołanej ustawy). Wreszcie NSA przeprowadził kontrolę decyzji NRS i Rady Najwyższej Ukrainy.

710. Z powyższego wynika, że przy rozstrzygnięciu o sprawie skarżącego i podejmowaniu wiążącej decyzji NRS komisja parlamentarna oraz posiedzenie plenarne Rady Najwyższej Ukrainy pełniły, łącznie, funkcję sądowniczą (zob. *Savino i Inni*, cyt. powyżej, § 74). Wiążąca decyzja o odwołaniu skarżącego została następnie poddana kontroli przez NSA, to jest zwykłego sądu w ramach krajowego wymiaru sprawiedliwości.

72. W związku z powyższym nie można uznać, że prawo krajowe „jednoznacznie wykluczyło dostęp do sądu” w związku z roszczeniem skarżącego. Zatem pierwszy warunek testu, o którym mowa w wyroku w sprawie *Vilho Eskelinen* nie został spełniony. Z tego względu przepis artykułu 6 ma zastosowanie w części dotyczącej praw cywilnych (por. *Olujić przeciwko Chorwacji*, nr 22330/05, §§ 31-45, 5 lutego 2009 r.).

2. *Czy zastosowanie ma przepis artykułu 6 ust. 1 w zakresie dotyczącym prawa karnego*

73. Dwa aspekty przepisu artykułu 6 – cywilny i karny – nie muszą mieć charakteru wzajemnie wykluczającego się (zob. *Albert i Le Compte przeciwko Belgii*, 10 lutego 1983 r., § 30, Seria A nr 58). Rodzi się zatem pytanie, czy artykuł 6 Konwencji ma także zastosowanie w zakresie dotyczącym prawa karnego.

74. W świetle kryteriów określonych w wyroku w sprawie *Engel* (zob. *Engel i Inni przeciwko Holandii*, 8 czerwca 1976, §§ 82-83, Seria A nr 22) pod uwagę należy wziąć względy związane z surowością sankcji nałożonej na skarżącego. O ile w pewnym zakresie analogiczne było postępowanie lustracyjne w Polsce, które skutkowało odwołaniem pewnych osób, Trybunał w tym przypadku uznał, że odnośne przepisy ustawodawstwa polskiego nie były „adresowane do grupy osób posiadających status specjalny – w sposób właściwy, przykładowo, dla prawa dyscyplinarnego”, lecz obejmowały znaczną grupę obywateli; postępowanie doprowadziło do wprowadzenia zakazu zatrudnienia na dużej liczbie stanowisk publicznych, przy czym w prawie krajowym nie przewidziano wyczerpującej listy takich stanowisk (zob. *Matyjek przeciwko Polsce* (dec.), nr 38184/03, §§ 53 i 54, ETPCz 2006-VII). Niniejsza sprawa różni się jednakże, jako że skarżący, posiadający status szczególny, został ukarany z tytułu niedopełnienia obowiązków zawodowych – to jest na podstawie czynu w pełni mieszczącego się w zakresie przepisów prawa dyscyplinarnego. Sankcja nałożona na skarżącego stanowiła klasyczny środek dyscyplinarny dotyczący naruszenia obowiązków służbowych i zgodnie z prawem krajowym była środkiem odrębnym w stosunku do sankcji przewidzianych prawem karnym z tytułu świadomego podjęcia przez sędziego niewłaściwej decyzji (zob. art. 375 kodeksu karnego powyżej). W tym miejscu należy także zauważyć, że odwołanie skarżącego ze stanowiska sędziego nie

uniemożliwiało mu formalnie praktykowania prawa w innym charakterze w ramach zawodów prawniczych.

75. Ponadto Trybunał stwierdził, że usunięcie z sił zbrojnych nie może być rozumiane jako sankcja karna dla celów artykułu 6 ust. 1 Konwencji (zob. *Tepeli i Inni przeciwko Turcji* (dec.), nr 31876/96, 11 września 2001 r. oraz *Suküt przeciwko Turcji* (dec.), nr 59773/00, 11 września 2007 r.). Ponadto Trybunał jednoznacznie stwierdził, że postępowanie dotyczące odwołania komornika na podstawie licznych wykroczeń „nie wiązało się z rozstrzygnięciem o oskarżeniu w sprawie karnej” (zob. *Bayer przeciwko Niemcom*, nr 8453/04, § 37, 16 lipca 2009 r.).

76. W świetle powyższego Trybunał stwierdza, że fakty niniejszej sprawy nie stanowią podstawy, by uznać, że sprawa odwołania skarżącego związana była z rozstrzygnięciem o oskarżeniu w sprawie karnej w rozumieniu artykułu 6 Konwencji. Z tego względu artykuł ten nie ma zastosowania w części dotyczącej prawa karnego.

3. Pozostałe ustalenia dotyczące dopuszczalności

77. W dalszej kolejności Trybunał zauważa, że powyższe skargi dotyczące naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji nie są oczywiście bezzasadne w rozumieniu artykułu 35 ust. 3 (a) Konwencji. Nie są też niedopuszczalne z żadnych innych względów. W związku z tym muszą zostać uznane za dopuszczalne.

B. Meritum

1. Odnośnie do zasady „niezawisłego i bezstronnego sądu”

(a) Oświadczenia skarżącego

78. Skarżący sformułował zarzut, że jego sprawa nie była rozpoznawana przez „niezawisły i bezstronny sąd”. W szczególności wymogi te nie zostały spełnione przez NRS ze względu na jej skład, podporządkowanie jej członków innym organom Państwa oraz osobiste uprzedzenia niektórych spośród jej członków w związku ze sprawą skarżącego. Szczególnie skarżący zwrócił uwagę, że S.K., V.K. i R.K. nie mogli podejmować decyzji w jego sprawie w sposób bezstronny. Wymogi niezawisłości i bezstronności nie zostały spełnione na kolejnych etapach postępowania, w tym przed NSA, który nie zapewnił niezbędnych gwarancji ani właściwego ponownego rozpoznania sprawy.

98. Ponadto, w opinii skarżącego nie można uznać kontroli jego sprawy przez NSA za wystarczające, by naprawić nieprawidłowości proceduralne, do których doszło na etapach wcześniejszych. W szczególności NSA nie miał możliwości formalnego uchylecia decyzji dotyczących jego odwołania oraz - ze względu na brak regulacji - niejasnymi pozostawały proceduralne

konsekwencje uznania tych decyzji za niezgodne z prawem. Ponadto sposób kontroli sprawy skarżącego przez NSA wskazywał, że nie udzielono właściwej odpowiedzi na istotne i ważne argumenty oraz stwierdzenia skarżącego dotyczące braku faktycznych podstaw odwołania, osobistych uprzedzeń członków NRS oraz nieprawidłowości w zakresie głosowania w Radzie Najwyższej Ukrainy.

(b) Oświadczenia Rządu

79. Rząd argumentował, że prawo krajowe przewidywało wystarczające gwarancje niezawisłości i bezstronności NRS. Jednocześnie nic nie wskazywało na osobiste uprzedzenia członków NRS rozstrzygających w sprawie skarżącego. W szczególności oświadczenia S.K. dla mediów, do których odniósł się skarżący, zostały w rzeczywistości wydane na ponad sześć miesięcy przed zdarzeniami badanymi w niniejszej sprawie. Z tego względu nie było związku przyczynowego pomiędzy tymi oświadczeniami a odwołaniem skarżącego. Nie istniały niepodważalne argumenty potwierdzające opinię dotyczącą uprzedzeń R.K. i V.K. W każdym przypadku decyzja NRS została podjęta przez większość i domniemane uprzedzenia niektórych członków NRS nie mogły wywrzeć poważnego wpływu na bezstronność tego organu.

80. W dalszej kolejności Rząd przyznał, iż pewne osoby zasiadały zarówno w składzie NRS, jak i komisji parlamentarnej rozpatrującej sprawę skarżącego po jej przekazaniu do Rady Najwyższej Ukrainy. Niemniej jednak komisja jest ciałem kolegialnym, które podjęło decyzję większością głosów, a decyzja ta nie była wiążąca dla plenum Rady Najwyższej Ukrainy.

101. Rząd oświadczył, iż nie było podstaw, by wątpić o niezawisłości i bezstronności NSA.

81. Ponadto - zdaniem Rządu - kontrola zapewniona przez NSA była wystarczająca, by naprawić domniemane wady rzetelności proceduralnej, do których mogło dojść na wcześniejszych etapach postępowania krajowego. W tym względzie Rząd wskazał, że kompetencje NSA w zakresie uznania decyzji NRS i Rady Najwyższej Ukrainy dotyczących odwołania sędziego za niezgodne z prawem były wystarczające, jako że w takim przypadku sędzia byłby traktowany tak, jakby nie został odwołany. Na poparcie tego argumentu Rząd przedstawił przykłady krajowej praktyki sądowej, w ramach której sędziowie skutecznie zaskarżali decyzje o odwołaniu, a następnie wszczynali postępowanie sądowe dotyczące przywrócenia na stanowisko. W tym kontekście Rząd oznajmił, iż sposób rozpoznania sprawy skarżącego przez NSA był właściwy oraz że właściwie zbadano wszystkie istotne i ważne argumenty przedstawione przez skarżącego. W szczególności NSA udzielił właściwej odpowiedzi na zarzut skarżącego dotyczący naruszenia procedury głosowania w Radzie Najwyższej Ukrainy. Podobnie NSA we właściwy sposób odniósł się do

twierdzenia skarżącego dotyczącego naruszenia wymogu niezawisłości i bezstronności na wcześniejszych etapach postępowania.

(c) Ocena Trybunału

82. Aby ustalić, czy sąd można uznać za „niezawisły” w rozumieniu artykułu 6 ust. 1, uwzględnic należy między innymi sposób mianowania jego członków oraz okres ich kadencji, istnienie zabezpieczeń przed naciskami zewnętrznymi oraz czy dany organ posiada znamiona niezawisłości (zob. *Findlay przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 25 lutego 1997 r., § 73, *Raporty Wyroków i Decyzji 1997-I* oraz *Brudnicka i Inni przeciwko Polsce*, nr 54723/00, § 38, ETPCz 2005-II). Trybunał podkreśla, że pojęcie rozdziału władzy pomiędzy politycznymi organami rządowymi a władzami sądowniczymi staje się w jego orzecznictwie coraz istotniejsze (zob. *Stafford przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [WI], nr 46295/99, § 78, ETPCz 2002-IV). Jednocześnie ani przepis artykułu 6 ani żaden inny przepis Konwencji nie wymaga, by Państwa przestrzegały dowolnych teoretycznych koncepcji konstytucyjnych dotyczących dopuszczalnych granic interakcji różnych władz (zob. *Kleyn i Inni przeciwko Holandii* [WI], nr 39343/98, 39651/98, 43147/98 i 46664/99, § 193, ETPCz 2003-VI).

83. Co do zasady bezstronność oznacza brak uprzedzeń czy stronniczości. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału, istnienie bezstronności dla celów artykułu 6 ust. 1 należy ustalić na podstawie: (i) kryterium subiektywności, gdzie należy uwzględnić osobiste przekonania i zachowanie konkretnego sędziego – to jest, czy w danej sprawie sędzia posiadał osobiste uprzedzenia lub był stronniczy; oraz (ii) kryterium obiektywności, to jest upewnienie się, czy dany sąd, jako taki, w tym między innymi, skład sądu, oferuje wystarczające gwarancje wykluczające wszelkie uzasadnione wątpliwości dotyczące jego bezstronności (zob. między innymi *Fey przeciwko Austrii*, 24 lutego 1993 r., §§ 28 i 30, Seria A nr 255 oraz *Wettstein przeciwko Szwajcarii*, nr 33958/96, § 42, ETPCz 2000-XII).

84. Bezstronności subiektywnej i obiektywnej nie można jednakże ściśle rozgraniczyć, jako że postępowanie sędziego może nie tylko wywoływać obiektywne wątpliwości dotyczące jego bezstronności z punktu widzenia obserwatora zewnętrznego (kryterium obiektywności), lecz może wiązać się z jego osobistym przekonaniem (kryterium subiektywności) (zob. *Kyprianou przeciwko Cyprowi* [WI], nr 73797/01, § 119, ETPCz 2005-XIII). Zatem w tych sprawach, w których występują trudności związane z przedstawieniem dowodów służących obaleniu domniemania dotyczącego subiektywnej bezstronności sędziego, wymóg bezstronności obiektywnej stanowi dodatkową ważną gwarancję (zob. *Pullar przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 10 czerwca 1996 r., § 32, *Raporty 1996-III*).

85. W tym względzie pewne znaczenie mogą mieć nawet pozory, innymi słowy, „nie wystarczy wymierzać sprawiedliwości, wymierzanie

sprawiedliwości musi jeszcze być widoczne”. Kluczową kwestią jest tu potrzeba, by w społeczeństwie demokratycznym sądy budziły zaufanie ludzi (zob. *De Cubber przeciwko Belgii*, 26 października 1984, § 26, Seria A nr 86).

86. Wreszcie pojęcia niezawisłości i obiektywnej bezstronności są ściśle ze sobą powiązane i, zależnie od okoliczności, mogą wymagać łącznego zbadania (zob. *Sacilor-Lormines przeciwko Francji*, nr 65411/01, § 62, ETPCz 2006-XIII). Ze względu na fakty niniejszej sprawy Trybunał uznaje za stosowne łączne zbadanie kwestii niezawisłości i bezstronności.

87. Trybunał zauważył (zob. par. 70 i 71 powyżej), że funkcję rozstrzygania o sprawie skarżącego i wydania wiążącej decyzji wykonywały NRS i Rada Najwyższa Ukrainy. W terminie późniejszym NSA przeprowadził kontrolę ustaleń i decyzji wydanych przez te organa. Z tego względu Trybunał musi w pierwszej kolejności zbadać, czy na etapie rozstrzygania w sprawie skarżącego i wydawania wiążącej decyzji przestrzegano zasad niezawisłości i bezstronności sądu.

(i) *Niezawisłość i bezstronność organów rozstrzygających w sprawie skarżącego*

(a) NRS

88. Trybunał uznawał, że w przypadku, gdy co najmniej połowa składu sądu składa się z sędziów, w tym także sędzia jest przewodniczący posiadający głos decydujący, fakt ten w istotny sposób wskazuje na bezstronność (zob. *Le Compte, Van Leuven i De Meyere przeciwko Belgii*, 23 czerwca 1981, § 58, Seria A nr 43). Należy zauważyć, że w odniesieniu do postępowania dyscyplinarnego dotyczącego sędziów, konieczność znaczącego udziału sędziów we właściwym organie dyscyplinarnym została uznana w Europejskiej Karcie Ustawowych Zasad dotyczących Sędziów (zob. par. 61 powyżej).

89. Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 131 Konstytucji oraz ustawy o NRS z 1998 r., NRS posiada dwudziestu członków, mianowanych przez różne organa. Jednakże w tym miejscu należy podkreślić, że trzech członków powołuje bezpośrednio Prezydent Ukrainy, trzech – Rada Najwyższa Ukrainy, a dwóch kolejnych – Ogólnoukraińska konferencja pracowników prokuratury. Minister Sprawiedliwości i Prokurator Generalny są członkami NRS z urzędu. Z powyższego wynika, że skutek zasad dotyczących powoływania członków NRS, określonych w Konstytucji i rozwiniętych w ustawie o NRS z 1998 r., był taki, iż znaczną większość składu NRS stanowili pracownicy niebędący sędziami, powoływani bezpośrednio przez władze wykonawcze i ustawodawcze.

111. W rezultacie sprawa skarżącego została rozpoznana przez szesnastu członków NRS obecnych podczas przesłuchania, spośród których sędziami było tylko trzech. Sędziowie stanowili zatem skromną mniejszość członków NRS rozpoznających sprawę skarżącego (zob. par. 20 powyżej).

112. Dopiero po wprowadzeniu zmian w dniu 7 lipca 2010 r. ustawa o NRS z 1998 r. została uzupełniona o wymogi dotyczące powoływania członków NRS spośród korpusu sędziów. Zmiany te nie wywarły jednakże wpływu na sprawę skarżącego. W każdym przypadku nie są one wystarczające, jako że organy powołujące członków NRS pozostają te same, a sędziowie wybierają tylko trzech sędziów. Ze względu na wagę ograniczenia wpływów organów politycznych rządu na skład NRS oraz konieczność zapewnienia wymaganego poziomu niezawisłości sądów, sposób powoływania sędziów do składu organu dyscyplinarnego jest istotny także w punktu widzenia samorządu sędziowskiego. Jak zauważyła Komisja Wenecka, zmiana procedur nie rozwiązała problemu, ponieważ zadanie powoływania leży nadal w gestii tych samych organów, a nie korpusu sędziowskiego (zob. par. 28 i 29 Opinii Komisji Weneckiej, cyt. w par. 62 powyżej).

90. W dalszej kolejności Trybunał zauważa, że zgodnie z art. 19 ustawy o NRS z 1998 r., w pełnym wymiarze godzin zatrudnionych jest tylko czterech członków NRS. Pozostali członkowie pracują i otrzymują wynagrodzenie spoza NRS, co w nieunikniony sposób skutkuje ich uzależnieniem – materialnym, hierarchicznym i administracyjnym – od pracodawców podstawowych i stanowi zagrożenie dla ich niezawisłości i bezstronności. W szczególności w przypadku Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego będących członkami NRS z urzędu, utrata zatrudnienia podstawowego łączy się z rezygnacją ze stanowiska w NRS.

91. Trybunał odnosi się do opinii Komisji Weneckiej, w której stwierdzono, że zaniepokojenie budzi włączenie Prokuratora Generalnego jako członka NRS z urzędu, gdyż fakt ten może wywierać odstraszący wpływ na sędziów i być postrzegany jako potencjalne zagrożenie. W szczególności Prokurator Generalny znajduje się na szczycie hierarchii systemu prokuratury i nadzoruje pracę wszystkich prokuratorów. Ze względu na pełnioną przez siebie rolę prokuratorzy uczestniczą w wielu sprawach, w których orzekają sędziowie. Przynależność Prokuratora Generalnego do organu, który zajmuje się powoływaniem, dyscyplinowaniem i odwoływaniem sędziów, stanowi ryzyko, że w takich sprawach sędziowie nie będą postępować w sposób bezstronny lub że Prokurator Generalny nie będzie postępować w sposób bezstronny względem sędziów, których decyzji nie aprobuje (zob. par. 30 Opinii Komisji Weneckiej, cytowany w par. 62 powyżej). To samo dotyczy pozostałych członków NRS powoływanych w określonej liczbie przez Ogólnoukraińską konferencję pracowników prokuratury. Wskazują na to wyrazy zaniepokojenia przedstawione przez Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (zob. par. 42 raportu, cyt. w par. 63 powyżej).

92. W dalszej kolejności Trybunał zauważa, że członkowie NRS, którzy prowadzili wstępne dochodzenie w sprawie skarżącego i złożyli wnioski o jego odwołanie (R.K. i V.K.), brali następnie udział w podejmowaniu

decyzji o usunięciu skarżącego ze stanowiska. Ponadto jeden z tych członków (V.K.) został mianowany prezesem NRS i przewodniczył rozprawie w sprawie skarżącego. Rola tychże członków w związku z wniesieniem zarzutów dyscyplinarnych przeciwko skarżącemu w oparciu o przeprowadzone przez nich samych wstępne dochodzenie, budzi obiektywne wątpliwości co do ich bezstronności przy rozstrzyganiu o meritum w sprawie skarżącego (por. *Werner przeciwko Polsce*, nr 26760/95, §§ 43 i 44, 15 listopada 2001 r.).

93. Oświadczenia skarżącego dotyczące osobistych uprzedzeń ze strony niektórych członków NRS należy uwzględnić także w odniesieniu do działań przewodniczącego (S.K.) komisji parlamentarnej ds. wymiaru sprawiedliwości, który także był członkiem NRS. Po pierwsze, nie można pominąć roli, jaką odegrał w kwestii odmowy⁶ dopuszczenia skarżącego do złożenia ślubowania członka NRS. Po drugie, jego opinie opublikowane w oficjalnym dzienniku Rady Najwyższej Ukrainy w dniu 14 czerwca 2007 r. sugerowały, że stanowczo nie zgadzał się z tymczasową decyzją sądu dotyczącą niezgodności z prawem uchwały Rady Najwyższej Ukrainy w sprawie tymczasowej procedury powoływania prezesów i wiceprezesów sądów obwodowych i rejonowych. Mimo że S.K. nie krytykował skarżącego bezpośrednio, jest oczywistym, że z dezaprobatą odnosił się do działań podejmowanych przez skarżącego, który złożył wniosek w tej sprawie. Argument Rządu, iż wskazane publiczne oświadczenie zostało wydane znacznie wcześniej, przed rozpoczęciem postępowania dyscyplinarnego, nie przekonuje Trybunału. Zważywszy na fakt, że między tymi dwoma wydarzeniami minęło – jak twierdzi Rząd – około sześć miesięcy, okresu tego nie można uznać za wystarczająco długi, by usunąć wszelkie związki przyczynowe.

94. W związku z powyższym fakty niniejszej skargi wskazują na szereg poważnych kwestii, w tym dotyczących zarówno strukturalnych nieprawidłowości postępowania przed NRS, jak i podejrzenia istnienia osobistych uprzedzeń niektórych członków NRS rozstrzygających sprawę skarżącego. Trybunał stwierdza zatem, że postępowanie przed NRS nie było zgodne z zasadami niezawisłości i bezstronności wymaganymi na podstawie artykułu 6 ust. 1 Konwencji.

(β) „Niezawisłość i bezstronność” na etapie parlamentarnym

95. Rozpoznawanie sprawy przez organ ustawodawczy, tj. Radę Najwyższą Ukrainy, w terminie późniejszym nie usunęło strukturalnych nieprawidłowości w zakresie braku „niezawisłości i bezstronności”, lecz raczej przyczyniło się do upolitycznienia postępowania i pogłębienia niezgodności postępowania z zasadą rozdziału władz.

⁶ Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: wcześniej tekst brzmiał „jego odmowy”.

- Komisja parlamentarna

96. W odniesieniu do postępowania przed komisją parlamentarną, przewodniczący komisji (S.K.) oraz jeden z jej członków byli także członkami NRS i brali udział w podejmowaniu decyzji w sprawie skarżącego na obu poziomach. Z tego względu istnieje ryzyko, że mogli oni nie postępować w sposób bezstronny przy badaniu wniosków NRS (zob. *mutatis mutandis Oberschlick przeciwko Austrii (nr 1)*, 23 maja 1991 r., §§ 50-52, Seria A nr 204). Ponadto, do tego etapu postępowania w równym stopniu odnoszą się rozważania Trybunału dotyczące braku bezstronności osobistej, przedstawione w par. 116 powyżej. Nie można także pominąć faktu, iż to S.K., wraz z dwoma członkami komisji parlamentarnej, zwrócił się do NRS z wnioskiem o wszczęcie wstępnego dochodzenia w sprawie możliwości naruszenia przez skarżącego obowiązków służbowych.

97. Jednocześnie członkowie NRS nie mieli możliwości wyłączenia, ponieważ przepisy ustaw o (powoływaniu i odwoływaniu) sędziów z 2004 r. nie przewidywały wyłączenia. Wskazuje to na brak właściwych gwarancji spełnienia w postępowaniu kryterium bezstronności obiektywnej (zob. *mutatis mutandis Micallef przeciwko Malcie [WI]*, nr 17056/06, §§ 99 i 100, ETPCz 2009 r.).

- Posiedzenie plenarne Rady Najwyższej Ukrainy

98. Odnośnie do posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy, sprawa została przedstawiona członkom Rady Najwyższej Ukrainy przez S.K. i V.K. (zob. par. **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.** powyżej). Jednakże postępowanie obejmowało właściwie wyłącznie wymianę ogólnych opinii na podstawie konkluzji NRS i komisji parlamentarnej. Na tym etapie rozstrzygnięcie sprawy ograniczone było do przyjęcia wiążącej decyzji na podstawie ustaleń uprzednio dokonanych przez NRS i komisję parlamentarną.

99. Ogólnie rzecz biorąc fakty niniejszej sprawy sugerują, że postępowanie podczas posiedzenia plenarnego nie stanowiło właściwego forum badania kwestii faktycznych i prawnych, oceny dowodów i kwalifikacji prawnej faktów. Rola polityków zasiadających w Radzie Najwyższej Ukrainy, którzy nie mieli obowiązku posiadać doświadczenia w zakresie prawa i sądownictwa przy rozstrzyganiu o złożonych kwestiach prawnych i faktycznych w indywidualnej sprawie dyscyplinarnej, nie została wystarczająco wyjaśniona przez Rząd. Nie uzasadniono jej zgodności z wymogami niezawisłości i bezstronności sądu wynikającymi z przepisu artykułu 6 Konwencji.

(ii) Czy NSA naprawił kwestie związane z „niezawisłością i bezstronnością”

100. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału, nawet jeśli organ orzekający rozstrzygający spory dotyczące „praw i obowiązków o charakterze

cywilnym” nie spełnia w pewnym zakresie wymogów artykułu 6 ust. 1, nie można stwierdzić naruszenia Konwencji, jeżeli postępowanie przed takim organem „podlega późniejszej kontroli organu sądowego posiadającego pełną jurysdykcję i zapewniającego gwarancje wynikające z artykułu 6 ust. 1” (zob. *Albert i Le Compte*, cyt. powyżej, § 29 oraz *Tsfayo przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 60860/00, § 42, 14 listopada 2006 r.). Aby określić, czy taki zgodny z wymogami artykułu 6 sąd wyższej instancji posiada „pełną jurysdykcję” bądź zapewnia „wystarczającą kontrolę” umożliwiającą naprawienie braku niezawisłości w pierwszej instancji, koniecznie uwzględnić należy czynniki takie jak przedmiot decyzji, względem której złożono odwołanie, sposób jej wydania oraz treść sporu, w tym pożądane i rzeczywiste podstawy odwołania (zob. *Bryan przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 22 listopada 1995 r., §§ 44-47, Seria A nr 335-A i *Tsfayo*, cyt. powyżej, § 43).

(α) W odniesieniu do „wystarczającej kontroli”

101. Trybunał nie jest przekonany, że NSA oferował wystarczającą kontrolę sprawy skarżącego, ze względu na poniżej przedstawione podstawy.

102. Po pierwsze rodzi się pytanie, czy NSA miał możliwość skutecznej kontroli decyzji NRS i Rady Najwyższej Ukrainy, zważywszy że NSA uprawniony był do uznania tych decyzji za niezgodne z prawem, lecz bez możliwości ich uchylania i podejmowania dalszych kroków w przypadku uznania ich za niezbędne. Mimo że zazwyczaj uznanie decyzji za niezgodną z prawem nie pociąga za sobą konsekwencji prawnych, Trybunał stwierdza, że brak możliwości formalnego uchylenia zakwestionowanych decyzji przez NSA oraz brak zasad dotyczących dalszego toku postępowania dyscyplinarnego wskazują na poważną niepewność co do faktycznych konsekwencji prawnych uznania przez sąd niezgodności decyzji z prawem.

103. W tym względzie pewne wskazania mogą wynikać ze stosowanej w tym zakresie praktyki. Rząd przedłożył kopie decyzji sądów krajowych w dwóch sprawach. Jednakże z przykładów tych wynika, że po uznaniu przez NSA decyzji o odwołaniu sędziów za niezgodne z prawem, odwołujący się musieli wszcząć odrębne postępowanie dotyczące przywrócenia na stanowisko. Materiały te nie wyjaśniają, jak prowadzone powinno być postępowanie dyscyplinarne (w szczególności, jakie kroki powinny podejmować zaangażowane władze po uznaniu zaskarżonych decyzji za niezgodne z prawem oraz w jakich terminach działania takie powinny zostać podjęte), lecz jedynie wskazują, że nie ma możliwości automatycznego przywrócenia na stanowisko sędziego wyłącznie na podstawie deklaratywnej decyzji NSA. W związku z tym przedłożone materiały wskazują, że konsekwencje prawne kontroli takich spraw przez NSA są ograniczone, co pogłębia obawy Trybunału odnośnie do

możliwości skutecznego rozwiązania sprawy przez NSA i zapewnienia wystarczającej kontroli.

104. Po drugie, rozważając sposób podjęcia przez NSA decyzji w sprawie skarżącego oraz zakres sporu, Trybunał zauważa, że NSA nie odniósł się odpowiednio do istotnych argumentów przedstawionych przez skarżącego. W szczególności Trybunał sądzi, że argumenty skarżącego dotyczące braku bezstronności członków NRS i komisji parlamentarnej nie zostały zbadane z zachowaniem niezbędnej staranności. Oświadczenia Rządu w tym względzie nie są przekonujące.

105. Ponadto NSA nie podjął rzeczywistych starań, by zbadać twierdzenie skarżącego, że decyzja Rady Najwyższej Ukrainy o jego odwołaniu była niezgodna z przepisami ustawy o statusie deputowanych z 1992 r. i Regulaminu Rady Najwyższej Ukrainy, mimo że posiadał kompetencje w tym zakresie (zob. art. 171-1 §§ 1 i 5 Kodeksu sądownictwa administracyjnego, cyt. powyżej), a skarżący wyraźnie wskazał na tę kwestię w swoim roszczeniu i przedstawił właściwe dowody (zob. par.

24 i 26 powyżej). NSA nie przeprowadził oceny dowodów przedstawionych przez skarżącego. Tymczasem zarzut skarżącego dotyczący niezgodności z prawem procedury głosowania w Radzie Najwyższej Ukrainy został następnie zinterpretowany jako żądanie uznania niekonstytucyjności odnośnej uchwały parlamentarnej. Postępując w ten sposób NSA uchylił się od rozpoznawania sprawy na rzecz Sądu Konstytucyjnego, do którego skarżący nie miał bezpośredniego dostępu (zob. *Bogatova przeciwko Ukrainie*, nr 5231/04, § 13, 7 października 2010 r., z dalszymi odniesieniami).

106. Z tego względu Trybunał uznaje, że kontrola sprawy skarżącego przez NSA nie była wystarczająca, a zatem nie mogła naprawić wad rzetelności proceduralnej na wcześniejszych etapach postępowania krajowego.

(β) W odniesieniu do wymogów niezawisłości i bezstronności na etapie kontroli NSA

107. Trybunał zauważa, że kontrola sądowa została przeprowadzona przez sędziów NSA, którzy z punktu widzenia postępowania dyscyplinarnego również podlegali jurysdykcji NRS. Oznacza to, iż sędziowie ci także mogli zostać objęci postępowaniem dyscyplinarnym przed NRS. Uwzględniając szerokie uprawnienia NRS w odniesieniu do kariery zawodowej sędziów (powoływanie, dyscyplinowanie i odwoływanie) oraz brak zabezpieczeń gwarantujących niezawisłość i bezstronność NRS (co zostało zbadane powyżej), Trybunał nie jest przekonany, że sędziowie NSA rozpoznający sprawę skarżącego, której stroną była NRS, mogli wykazać „niezawisłość i bezstronność” wymagane na podstawie artykułu 6 Konwencji.

(iii) Konkluzja

131. Trybunał uznaje zatem, że władze krajowe nie zapewniły niezawisłego i bezstronnego rozpoznania sprawy skarżącego oraz że późniejsza kontrola jego sprawy nie naprawiła tych błędów. Doszło zatem do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w tym względzie.

2. *Zgodność z zasadą pewności prawnej w odniesieniu do braku terminu przedawnienia w postępowaniu przeciwko skarżącemu*

(a) Oświadczenia stron

108. Skarżący podniósł zarzut, że postępowanie przed NRS było nierzetelne, ponieważ nie zostało przeprowadzone zgodnie z procedurą przewidzianą rozdziałem czwartym ustawy o NRS z 1998 r., zawierającą szereg ważnych gwarancji proceduralnych, w tym okresy przedawnienia kar dyscyplinarnych. Jednocześnie wskazane przez NSA podstawy zastosowania innej procedury nie były wystarczające.

109. Skarżący utrzymywał, że zastosowanie w jego sprawie okresu przedawnienia było istotne w celu zapewnienia zgodności z zasadą pewności prawnej. Fakt, iż władze Państwa nie zastosowały w sprawie skarżącego żadnego okresu przedawnienia, oznacza, że naruszyły jego prawo do rzetelnego procesu.

110. Rząd zakwestionował ten zarzut i oświadczył, że status prawny sędziego implikuje zarówno gwarancje jego niezawisłości w związku z wymierzaniem sprawiedliwości, jak i możliwość pociągnięcia go do odpowiedzialności w związku z naruszeniem obowiązków. Jako że „złamanie przysięgi” stanowiło poważne przestępstwo, nie można było zastosować okresów przedawnienia dotyczących odpowiedzialności skarżącego.

(b) Ocena Trybunału

111. Trybunał zauważa, że brak akceptacji skarżącego dla wybranej procedury to kwestia interpretacji prawa krajowego, leżącej w gestii przede wszystkim władz krajowych. Niemniej jednak Trybunał ma obowiązek upewnić się, czy konsekwencje sposobu interpretacji i stosowania prawa krajowego są zgodne z zasadami Konwencji, interpretowanymi w świetle orzecznictwa Trybunału (zob. *Scordino przeciwko Włochom (nr 1)* [WI], nr 36813/97, §§ 190 i 191, ETPCz 2006-V).

112. Trybunał sądzi, że NSA przedstawił wystarczające podstawy zastosowania procedury innej niż wskazana przez skarżącego (zob. par. 30 powyżej). Zastosowanie innej procedury nie może zostać uznane za nieprzewidywalne, arbitralne lub oczywiście bezzasadne. Pozostaje jednak kwestia, czy zarzucany przez skarżącego brak szczególnego zabezpieczenia, mianowicie brak okresu przedawnienia w odniesieniu do nałożenia kary

dyscyplinarnej z tytułu „złamania przysięgi” przez sędziego, miał wpływ na rzetelność postępowania.

137. Trybunał stwierdził, że okresy przedawnienia służą wielu ważnym celom, mianowicie zapewnieniu pewności prawnej i ostateczności rozstrzygnięć, ochronie potencjalnych oskarżonych przed dawnymi zarzutami, przed którymi może być trudno się bronić oraz zapobieganiu wszelkiej niesprawiedliwości, do jakiej mogłoby dojść, gdyby sądy były zmuszone orzekać w związku z wydarzeniami, do których doszło w odległej przeszłości na podstawie dowodów, które z upływem czasu mogłyby stać się niewiarygodne i niekompletne (zob. *Stubbings i Inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 22 października 1996 r., § 51, *Raporty 1996-IV*). Terminy przedawnienia stanowią powszechną cechę krajowych systemów prawnych Umawiających się Państw w sprawach dotyczących przestępstw karnych, dyscyplinarnych i innych.

113. W przypadku sprawy skarżącego fakty badane przez NRS w 2010 r. odnosiły się do wydarzeń z lat 2003 i 2006 (zob. par. 17 i 18 powyżej). Skarżący został zatem postawiony w trudnej sytuacji, jako że zmuszony był bronić się w związku z wydarzeniami, spośród których część wystąpiła w odległej przeszłości.

114. Z orzeczenia NSA w sprawie skarżącego oraz stanowiska Rządu wynika, że prawo krajowe nie przewiduje żadnych ograniczeń czasowych dla postępowania dotyczącego odwołania sędziego na podstawie „złamania przysięgi”. Mimo że Trybunał nie uważa za stosowane wskazywania długości okresu przedawnienia, stwierdza jednak, że takie bezterminowe podejście do spraw dyscyplinarnych dotyczących sądownictwa stanowi poważne zagrożenie dla zasady pewności prawnej.

115. W tych okolicznościach Trybunał uznaje, iż doszło do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w tym względzie.

3. Zgodność z zasadą pewności prawnej podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy

(a) Oświadczenia stron

116. Skarżący przedstawił zarzut, że podjęcie przez Radę Najwyższą Ukrainy decyzji o jego odwołaniu stanowiło oczywiste naruszenie prawa na skutek nadużycia elektronicznego systemu do głosowania. Skarżący stwierdził, że podczas głosowania na posiedzeniu plenarnym w sprawie jego odwołania niektórzy spośród członków Rady Najwyższej Ukrainy w sposób niezgodny z prawem oddali głosi należące do innych członków Rady Najwyższej Ukrainy, którzy byli nieobecni. Dla uzasadnienia tego zarzutu skarżący wskazał na nagranie audiowizualne postępowania podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy oraz oświadczenia czterech członków Rady Najwyższej Ukrainy, poświadczone przez notariusza.

117. Rząd utrzymywał, że decyzja Rady Najwyższej Ukrainy w sprawie odwołania skarżącego była zgodna z prawem, zaś przedstawione przez skarżącego dowody przeciwne nie mogą zostać uznane za wiarygodne, ponieważ ich prawdziwość nie została poddana ocenie władz krajowych.

(b) Ocena Trybunału

118. Trybunał uznawał, że celem zasad proceduralnych jest zapewnienie właściwego wymiaru sprawiedliwości i zgodności z zasadą pewności prawnej oraz że strony sporu muszą mieć prawo oczekiwać, że zasady takie będą stosowane. Zasada pewności prawnej ma zastosowanie nie tylko względem stron sporu, lecz także względem sądów krajowych (zob. *Diya 97 przeciwko Ukrainie*, nr 19164/04, § 47, 21 października 2010 r., z dalszymi odniesieniami). Zasada ta dotyczy także procedur zastosowanych w związku ze złożeniem skarżącego ze stanowiska, w tym również procedury podejmowania decyzji podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy.

119. Trybunał zauważa, że oświadczenia skarżącego, który obserwował głosowanie na posiedzeniu plenarnym, poświadczane oświadczenia czterech członków Rady Najwyższej Ukrainy oraz nagranie video potwierdzają fakty będące przedmiotem niniejszej skargi. Rząd nie przedstawił żadnego wiarygodnego argumentu, który zakwestionowałby prawdziwość tych dowodów. Ze swej strony Trybunał nie znajduje podstaw, by uznać ten materiał dowodowy za niewiarygodny.

120. Po zbadaniu materiałów, o których mowa powyżej Trybunał stwierdza, że decyzja w sprawie odwołania skarżącego była głosowana pod nieobecność większości członków Rady Najwyższej Ukrainy. Obecni posłowie świadomie i niezgodnie z prawem oddali liczne głosy za nieobecnych. Decyzja została zatem podjęta z naruszeniem przepisu art. 84 Konstytucji, art. 24 ustawy o statusie deputowanych z 1992 r. oraz art. 47 Regulaminu Rady Najwyższej Ukrainy, zgodnie z którymi członkowie Rady Najwyższej Ukrainy powinni osobiście brać udział w posiedzeniach i głosowaniach. W tych okolicznościach Trybunał uznaje, że głosowanie w sprawie odwołania skarżącego podważało zasadę pewności prawnej, co stanowiło naruszenie artykułu 6 ust. 1 Konwencji.

146. Jak zauważono powyżej, ten brak rzetelności proceduralnej nie został naprawiony na następnym etapie postępowania, ponieważ NSA nie zbadał tej kwestii właściwie.

121. Doszło zatem do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w tym względzie.

4. Zgodność z zasadą „sądu ustanowionego ustawą”

(a) Oświadczenia stron

148. Skarżący zarzucił, że jego sprawa nie została rozpoznana przez „sąd ustanowiony ustawą”. W odniesieniu do izby NSA, która rozpoznawała jego sprawę, skarżący stwierdził, że w czasie ustanowienia tej izby i przedstawienia propozycji dotyczącej jej składu osobowego przez prezesa NSA, kadencja tego ostatniego zakończyła się, a zatem zajmował on to stanowisko administracyjne bez żadnych podstaw prawnych.

122. Rząd oświadczył, że po upływie kadencji należało odwołać prezesa NSA. Jednakże ze względu na brak procedur odwołania sędziego ze stanowiska administracyjnego, wszelkie działania dotyczące jego odwołania byłyby bezprawne. Rząd stwierdził także, iż uprawnienie prezesa NSA do pozostania na stanowisku potwierdziła decyzja Konferencji Sędziów Sądów Administracyjnych.

(b) Ocena Trybunału

123. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, przedmiotem terminu „ustanowiony ustawą” w artykule 6 Konwencji jest zapewnienie, „by organizacja sądownictwa w społeczeństwie demokratycznym nie była uzależniona od swobody uznania władzy wykonawczej, lecz regulowana prawem przyjętym przez parlament”. Podobnie w krajach, w których prawo jest skodyfikowane, organizacja systemu sądownictwa, nie może zostać pozostawiona swobodzie władz sądownictwa, przy czym nie oznacza to, że sądy nie posiadają pewnej swobody w zakresie interpretacji właściwych przepisów ustawodawstwa krajowego (zob. *Fruni przeciwko Słowacji*, nr 8014/07, § 134, 21 czerwca 2011 r., z dalszymi odniesieniami).

151. Zwrot „ustanowiony ustawą” obejmuje nie tylko podstawę prawną samego istnienia „sądu”, lecz także skład orzekający w poszczególnych sprawach (zob. *Buscarini przeciwko San Marino* (dec.), nr 31657/96, 4 maja 2000 r. i *Posokhov przeciwko Rosji*, nr 63486/00, § 39, ETPCz 2003-IV). Praktyka milczącego przedłużania kadencji sędziów na czas nieoznaczony po upływie ich ustawowej kadencji do czasu ponownego powołania została uznana za stanowiącą naruszenie zasady „sądu ustanowionego ustawą” (zob. *Gurov przeciwko Mołdowie*, nr 36455/02, §§ 37-39, 11 lipca 2006 r.).

124. W odniesieniu do niniejszej sprawy należy zauważyć, że na podstawie art. 171-1 Kodeksu sądownictwa administracyjnego, sprawa skarżącego mogła zostać rozpoznana wyłącznie przez izbę specjalną NSA. Zgodnie z art. 41 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r., taka izba specjalna musiała zostać ustanowiona na mocy decyzji prezesa NSA; skład osobowy takiej izby miał zostać określony przez prezesa, a następnie zatwierdzony przez prezydium tegoż sądu. Jednakże w czasie podejmowania takiej decyzji w niniejszej sprawie, upłynęła pięcioletnia kadencja prezesa.

153. W tym czasie procedura powoływania prezesów sądów nie została uregulowana w prawie krajowym: odnośne przepisy art. 20 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r. zostały uznane za niekonstytucyjne, zaś nowe przepisy nie zostały jeszcze wprowadzone przez Radę Najwyższą Ukrainy (zob. par. 33 i 38 powyżej). Opinie dotyczące takiej sytuacji prawnej wydały rozmaite władze krajowe. Przykładowo Rada Sędziów Ukrainy, organ wyższy samorządu sędziowskiego, uznała, że kwestia ta powinna być zostać rozwiązana na podstawie art. 41 § 5 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r. oraz że obowiązki prezesa NSA powinien być pełnić pierwszy wiceprezes tego sądu, sędzia S. (zob. par. 39 powyżej), podczas gdy Prokuratura Generalna przedstawiła w tej sprawie inną opinię (zob. par. 40 powyżej).

125. Zatem tak istotna kwestia jak powoływanie prezesów sądów została relegowana na poziom praktyki krajowej, co spowodowało poważne kontrowersje wśród organów władz. Wydaje się, że sędzia P. nadal pełnił obowiązki prezesa NSA po upływie ustawowego limitu, zasadniczo na tej podstawie, że przepisy prawa ukraińskiego nie określały procedur ponownego mianowania, mimo że wynikająca z ustawodawstwa podstawa dalszego pełnienia przez niego obowiązków prezesa NSA nie została ustalona w sposób wystarczający.

126. Jednocześnie sędzia P., występujący w charakterze pełniącego obowiązki prezesa NSA, ustanowił izbę, która rozpoznawała sprawę skarżącego i przedstawił propozycję dotyczącą składu osobowego tejże izby.

127. Ze względu na te okoliczności Trybunał nie może uznać, że izba rozpoznająca sprawę skarżącego została ustanowiona i jej skład został określony w zgodny z prawem sposób, który spełniałby wymogi „sądu ustanowionego ustawą”. Doszło zatem do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w tym względzie.

5. Pozostałe zarzuty naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji

128. W dalszej kolejności skarżący sformułował następujące zarzuty: decyzje w jego sprawie były podejmowane bez przeprowadzenia właściwej oceny dowodów i ważnych argumentów przedstawionych przez obronę; brak wystarczającej kompetencji NSA do kontroli aktów przyjmowanych przez NRS był sprzeczny z jego „prawem do sądu” oraz nie przestrzegano zasady równości broni.

129. Rząd zakwestionował te twierdzenia.

130. Ze względu na powyższe rozważania i wnioski dotyczące artykułu 6 ust. 1 Konwencji Trybunał nie dopatruje się odrębnego naruszenia z tytułu tych zarzutów. Nie ma zatem konieczności badania tych zarzutów.

II. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 8 KONWENCJI

131. Skarżący podniósł zarzut, że jego odwołanie ze stanowiska sędziego stanowiło ingerencję w jego życie prywatne i zawodowe, co było niezgodne z przepisem artykułu 8 Konwencji.

1. Artykuł 8 Konwencji stanowi:

„1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób.”

A. Dopuszczalność

132. Trybunał zauważa, że niniejsza skarga nie jest oczywiście bezzasadna w rozumieniu artykułu 35 ust. 3 (a) Konwencji. Stwierdza także, iż nie jest niedopuszczalna z żadnych innych względów. W związku z tym musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum

1. Oświadczenia stron

163. Skarżący oświadczył, iż doszło do ingerencji w jego życie prywatne na skutek odwołania go ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego. Ingerencja ta nie była zgodna z prawem, jako że podstawa odpowiedzialności z tytułu „złamania przysięgi” została określona zbyt ogólnikowo; prawo krajowe nie przewidywało okresów przedawnienia dotyczących postępowania w sprawie odwołania, a zatem nie przewidywało właściwych zabezpieczeń przed nadużyciami i arbitralnością; ponadto prawo krajowe nie określało odpowiedniej skali sankcji z tytułu odpowiedzialności dyscyplinarnej, która zapewniałaby ich stosowanie w sposób proporcjonalny. Z tych przyczyn nie była ona zgodna z zasadą „jakości prawa”. Skarżący oświadczył także, iż ze względu na okoliczności sprawy ingerencja ta nie była konieczna.

133. Rząd przyznał, że usunięcie skarżącego ze stanowiska stanowiło ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego w rozumieniu artykułu 8 Konwencji. Jednakże środek ten był uzasadniony w świetle drugiego ustępu artykułu 8 Konwencji. W szczególności odwołanie zostało przeprowadzone na podstawie prawa krajowego, które było wystarczająco przewidywalne i dostępne. Ponadto środek ten był konieczny ze względu na okoliczności sprawy.

2. Ocena Trybunału

(a) Czy doszło do ingerencji

134. Strony zgodziły się, że doszło do ingerencji w prawo skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego. Trybunał nie widzi podstaw dla twierdzenia przeciwnego. Trybunał zauważa, że życie prywatne „obejmuje prawo jednostki do nawiązywania i rozwijania relacji z innymi osobami, w tym relacji o charakterze zawodowym lub biznesowym” (zob. *C. przeciwko Belgii*, 7 sierpnia 1996 r., § 25, *Raporty* 1996-III). Artykuł 8 Konwencji „chroni prawo do rozwoju osobistego, a także prawo do nawiązywania i pogłębiania relacji z innymi osobami i światem zewnętrznym” (zob. *Pretty przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 2346/02, § 61, ETPCz 2002-III). Pojęcie „życia prywatnego” nie wyklucza z zasady działalności o charakterze zawodowym lub biznesowym. To właśnie w ramach życia zawodowego większość ludzi ma możliwość nawiązywania relacji ze światem zewnętrznym (zob. *Niemietz przeciwko Niemcom*, 16 grudnia 1992 r., § 29, Seria A nr 251-B). Z tego względu uznano, że ograniczenia nałożone na dostęp do zawodu wywierają wpływ na „życie prywatne” (zob. *Sidabras i Džiautas przeciwko Litwie*, nr 55480/00 i 59330/00, § 47, ETPCz 2004-VIII oraz *Bigaeva przeciwko Grecji*, nr 26713/05, §§ 22-25, 28 maja 2009 r.). Podobnie odwołanie ze stanowiska uznano za ingerencję w prawo do poszanowania życia prywatnego (zob. *Özpinar przeciwko Turcji*, nr 20999/04, §§ 43-48, 19 października 2010 r.). Wreszcie przepis artykułu 8 dotyczy zagadnień związanych z ochroną honoru i reputacji jako elementów prawa do poszanowania życia prywatnego (zob. *Pfeifer przeciwko Austrii*, nr 12556/03, § 35, 15 listopada 2007 r. oraz *A. przeciwko Norwegii*, nr 28070/06, §§ 63 i 64, 9 kwietnia 2009 r.).

135. Odwołanie skarżącego ze stanowiska sędziego wywarło wpływ na szereg relacji z innymi ludźmi, w tym relacje o charakterze zawodowym. Miało także wpływ na „krąg bliskich”, jako że utrata pracy musiała mieć istotne konsekwencje dla sytuacji materialnej skarżącego i jego rodziny. Ponadto podstawa odwołania skarżącego, to jest naruszenie przysięgi sędziowskiej, sugeruje, że doszło do naruszenia jego reputacji zawodowej.

167. Z powyższego wynika, że odwołanie skarżącego stanowiło ingerencję w jego prawo do poszanowania życia prywatnego w rozumieniu artykułu 8 Konwencji.

(b) Czy ingerencja była uzasadniona

136. W następnej kolejności Trybunał zbada, czy ingerencja spełniała warunki ust. 2 artykułu 8.

(i) Ogólne zasady dotyczące zgodności ingerencji z prawem

137. Wyrażenie „zgodny z prawem” wymaga, po pierwsze, by dla zakwestionowanego środka istniała podstawa w prawie krajowym. Po drugie odwołuje się ono do jakości takiego prawa i wymaga, by dana osoba miała do niego dostęp, w szczególności, by mogła przewidywać konsekwencje takiego prawa względem siebie samej oraz by było ono zgodne z zasadami rządów prawa (zob. między innymi *Kopp przeciwko Szwajcarii*, 25 marca 1998 r., § 55, *Raporty 1998-II*).

138. Sformułowanie to implikuje zatem, między innymi, że prawo krajowe musi być wystarczająco przewidywalne, by w odpowiedni sposób wskazywać jednostkom, w jakich okolicznościach i przy spełnieniu jakich warunków władze uprawnione są do zastosowania środków, które wywierają wpływ na prawa jednostek określone Konwencją (zob. *C.G. i Inni przeciwko Bułgarii*, nr 1365/07, § 39, 24 kwietnia 2008 r.). Prawo musi ponadto zapewniać poziom ochrony prawnej przed arbitralną ingerencją ze strony władz. Istotną rolę w tym kontekście odgrywa istnienie szczególnych gwarancji proceduralnych. Zakres wymaganych zabezpieczeń uzależniony jest, przynajmniej w pewnym stopniu, od charakteru i zakresu odnośnej ingerencji (zob. *P.G. i J.H. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, nr 44787/98, § 46, *ETPCz 2001-IX*).

(ii) Zgodność z prawem krajowym

139. Trybunał uznał (zob. par. 120 powyżej), że głosowanie w Radzie Najwyższej Ukrainy dotyczące decyzji o usunięciu skarżącego ze stanowiska nie było zgodne z przepisami prawa krajowego. Wniosek ten sam w sobie stanowił dla Trybunału wystarczającą podstawę stwierdzenia, że ingerencja w prawo skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego nie była zgodna z prawem w rozumieniu artykułu 8 Konwencji.

140. Niemniej jednak Trybunał uznaje za właściwe zbadać ten zarzut dokładnie i ustalić, czy spełnione zostały wymogi „jakości prawa”.

(iii) Zgodność z wymogami „jakości prawa”

141. W swoich oświadczeniach dotyczących tej kwestii strony spierały się o przewidywalność obowiązujących przepisów prawa. W tym względzie Trybunał zauważył, że do dnia 15 maja 2010 r. prawo materialne nie podawało żadnego opisu przestępstwa „złamania przysięgi”. Podstawa określenia zakresu tego przestępstwa została wywiedziona z tekstu przysięgi sędziowskiej, wskazanego w art. 10 ustawy o statusie sędziów z 1992 r.⁷, który brzmiał następująco: „Ślubuję uroczyście, że będę uczciwie i sumiennie wykonywać obowiązki sędziego, wymierzać sprawiedliwość zgodnie z przepisami prawa, w sposób obiektywny i rzetelny”.

⁷ Skorygowano w dniu 9 kwietnia 2013 r.: uprzednio tekst brzmiał: „ustawy o systemie sądownictwa z 2002”.

142. Trybunał zauważa, że tekst ślubowania sędziego dawał szeroką swobodę interpretacji „złamania przysięgi”. Obecnie nowe przepisy ustawodawcze szczegółowo określają zewnętrzne cechy tego przestępstwa (zob. art. 32 ustawy o NRS z 1998 r., z późniejszymi zmianami, w par. 55 powyżej). Mimo że nowe ustawodawstwo nie miało zastosowania w sprawie skarżącego, należy zauważyć, że określenie „złamania przysięgi” w tym artykule nadal przewiduje szeroki margines swobody władz dyscyplinarnych (zob. także właściwy ustęp opinii Komisji Weneckiej zacytowany w par. 62 powyżej).

143. Niemniej jednak Trybunał przyznaje, iż w niektórych obszarach mogą występować trudności w zakresie określenia praw o wysokim stopniu precyzji oraz że pewien stopień elastyczności może być nawet pożądanym, aby umożliwić sądom krajowym stosowanie prawa w świetle własnej oceny, jakie środki konieczne są w szczególnych okolicznościach każdej sprawy (zob. *Goodwin przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, 27 marca 1996 r., § 33, *Raporty 1996-II*). Fakt, iż sformułowania zawarte w ustawach nie zawsze są precyzyjne, stanowi logiczną konsekwencję zasady, iż prawa muszą mieć zastosowanie ogólne. Potrzeba unikania nadmiernego rygoryzmu oraz dostosowania się do zmieniających się okoliczności oznacza, że wiele ustaw zawiera warunki, które są – w większym lub mniejszym stopniu – nieokreślone. Interpretacja i stosowanie takich przepisów uzależnione są od praktyki (zob. *Gorzelik i Inni przeciwko Polsce* [WI], nr 44158/98, § 64, ETPCz 2004-I).

144. Takie warunki, nakładające ograniczenia na wymóg precyzji ustaw, mają znaczenie szczególne w przypadku prawa dyscyplinarnego. Faktycznie, w odniesieniu do dyscypliny wojskowej Trybunał stwierdzał, iż praktycznie niemożliwym byłoby opracowanie zasad szczegółowo opisujących różne rodzaje zachowań. Konieczne zatem może być formułowanie takich zasad przez władze w sposób szerszy (zob. *Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs i Gubi przeciwko Austrii*, 19 grudnia 1994 r., § 31, Seria A nr 302).

177. Doświadczenia innych Państw wskazują, że podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej określane są zwykle w sposób ogólny, a przykłady szczegółowych uregulowań ustawowych w tym zakresie niekoniecznie potwierdzają właściwość zastosowanych technik legislacyjnych i przewidywalność tej dziedziny prawa (zob. par. 64 powyżej).

145. Z tego względu w kontekście prawa dyscyplinarnego istnieć powinno rozsądne podejście do oceny precyzji ustawowej, ponieważ ze względu na obiektywną konieczność *actus reus* takich czynów karalnych określono z zastosowaniem języka ogólnego. W przeciwnym razie przepisy ustawy mogą nie objąć sprawy w sposób pełny i będą wymagać ciągłej weryfikacji i aktualizacji ze względu na liczne pojawiające się w praktyce nowe okoliczności. Zatem, opis czynu karalnego w ustawie, oparty na liście

konkretnych zachowań, lecz sporządzony w celu stosowania ogólnego i względem nieokreślonej liczby osób, nie gwarantuje, że zasada przewidywalności prawa zostanie odpowiednio spełniona. Należy wskazać i zbadać pozostałe czynniki wywierające wpływ na jakość regulacji prawnych oraz adekwatność ochrony prawnej przed arbitralnością.

146. W tym względzie Trybunał zauważa, że stwierdzał już, iż istnienie szczegółowej i spójnej praktyki interpretacji danego przepisu prawa stanowi czynnik umożliwiający przyjęcie wniosku co do przewidywalności jego skutków (zob. *Goodwin*, cyt. powyżej, § 33). Mimo że Trybunał doszedł do takiej konkluzji w kontekście prawa zwyczajowego, nie można pomijać znaczenia funkcji interpretacji przepisów przez organa orzekające dla zapewniania przewidywalności przepisów prawa również w systemach prawa cywilnego. Zadaniem właśnie tych organów jest spójna interpretacja dokładnego znaczenia ogólnych przepisów prawa i rozwiewanie wszelkich wątpliwości interpretacyjnych (zob. *mutatis mutandis*, *Gorzeliak i Inni*, cyt. powyżej, § 65).

147. W odniesieniu do niniejszej sprawy nic nie wskazuje, by w czasie rozpoznawania sprawy skarżącego istniały wytyczne bądź praktyka ustanawiające spójną i rygorystyczną interpretację pojęcia „złamanie przysięgi”.

148. Trybunał stwierdza, że nie istniały wymagane gwarancje proceduralne służące zapobieganiu arbitralnemu stosowaniu odnośnych przepisów prawa materialnego. W szczególności w prawie krajowym nie określono terminów czasowych wszczynania i prowadzenia przeciwko sędziom postępowania w związku ze „złamanie przysięgi”. Brak okresów przedawnienia, o którym mowa powyżej w związku z przepisem artykułu 6 Konwencji, powodował, że swoboda władz dyscyplinarnych była nieograniczona, co podważało zasadę pewności prawnej.

149. Ponadto w prawie krajowym nie określono właściwej skali sankcji z tytułu wykroczeń dyscyplinarnych i nie opracowano zasad zapewniających ich stosowanie zgodnie z zasadą proporcjonalności. W czasie rozstrzygania o sprawie skarżącego istniały tylko trzy rodzaje kar za wykroczenia dyscyplinarne: nagana, degradacja i odwołanie. Te trzy rodzaje kar dawały jedynie ograniczone możliwości dyscyplinowania sędziów w sposób proporcjonalny. Zatem ograniczone były możliwości władz w zakresie wagi interesów publicznych i indywidualnych w świetle poszczególnych spraw.

150. Warto zauważyć, że zasada proporcjonalnego stosowania sankcji dyscyplinarnych względem sędziów została bezpośrednio wskazana w ust. 5.1 Europejskiej Karcie Ustawowych Zasad dotyczących (zob. par. 61 powyżej) oraz że niektóre Państwa – w celu zapewnienia zgodności z tą zasadą – wprowadziły bardziej szczegółową hierarchię kar (zob. par. 64 powyżej).

151. Ostatecznie, najważniejszym środkiem przeciwważenia nieuchronnej swobody organu dyscyplinarnego w tym zakresie jest dostępność niezawisłej i bezstronnej kontroli. Jednakże w prawie krajowym nie określono właściwych zasad takiej kontroli oraz – jak stwierdzono wcześniej – skarżący nie miał do niej dostępu.

152. Zatem brak wytycznych i praktyki określających spójną i rygorystyczną interpretację przestępstwa „złamania przysięgi” oraz brak właściwych zabezpieczeń prawnych spowodowały, że konsekwencje odnośnych przepisów prawa krajowego nie były przewidywalne. Na tym tle równie dobrze można by przyjąć, że praktycznie każde niewłaściwe zachowanie sędziego w dowolnym czasie w okresie całej kariery zawodowej może zostać zinterpretowane, zależnie od woli organu dyscyplinarnego, za wystarczającą faktyczną podstawę zarzutu dyscyplinarnego „złamania przysięgi” i prowadzić do odwołania go ze stanowiska.

(iv) *Konkluzja*

153. W świetle powyższych rozważań Trybunał uznaje, że ingerencja w prawo skarżącego do poszanowania jego życia prywatnego nie była zgodna z prawem: ingerencja ta nie była zgodna z prawem krajowym, a ponadto obowiązujące prawo krajowe nie spełniało wymogów przewidywalności oraz zapewnienia odpowiedniej ochrony przed arbitralnością.

154. Doszło zatem do naruszenia artykułu 8 Konwencji.

III. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 13 KONWENCJI

155. Skarżący podniósł także zarzut braku istnienia skutecznych środków odwoławczych w związku z niezgodnym z prawem odwołaniem. Powołał się na artykuł 13 Konwencji, który stanowi, co następuje:

„Każdy czyje prawa i wolności zawarte w niniejszej Konwencji zostały naruszone, ma prawo do skutecznego środka odwoławczego do właściwego organu państwowego także wówczas, gdy naruszenia dokonały osoby wykonujące swoje funkcje urzędowe.”

156. Po zbadaniu oświadczeń stron w tym zakresie Trybunał uznaje skargę za dopuszczalną. Jednakże uwzględniając ustalenia Trybunału w świetle artykułu 6 Konwencji, ta część skargi nie wymaga odrębnego rozpoznania (zob. *Brualla Gómez de la Torre przeciwko Hiszpanii*, 19 grudnia 1997 r., § 41, *Raporty* 1997-VIII).

1570. W konsekwencji Trybunał uznaje, iż nie ma potrzeby odrębnego rozpoznawania skargi w świetle artykułu 13 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 I ARTYKUŁU 46 KONWENCJI

158. Przepis artykułu 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

192. Przepis artykułu 46 Konwencji stanowi:

„1. Wysokie Układające się Strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami.

2. Ostateczny wyrok Trybunału przekazuje się do Komitetu Ministrów, który czuwa nad jego wykonaniem. ...”

A. Wskazanie środków ogólnych i indywidualnych

1. Zasady ogólne

159. W kontekście wykonywania wyroków zgodnie z art. 46 Konwencji, wyrok, w którym Trybunał stwierdza naruszenie Konwencji, nakłada na pozwane Państwo wynikający z tego przepisu obowiązek prawny likwidacji naruszenia oraz usunięcie jego konsekwencji w taki sposób, by możliwie najpełniej przywrócić sytuację istniejącą, zanim doszło do naruszenia. Jeżeli jednak z drugiej strony, prawo krajowe nie dopuszcza – bądź dopuszcza tylko częściowo – usunięcie konsekwencji naruszenia, przepis artykułu 41 uprawnia Trybunał do przyznania stronie poszkodowanej takiego słusznego zadośćuczynienia, jakie uzna on za stosowne. Z powyższego wynika między innymi, że wyrok, w którym Trybunał uzna, że doszło do naruszenia Konwencji lub jej Protokołów, nakłada na pozwane Państwo obowiązek prawny nie tylko wypłacenia odnośnych kwot wskazanych tytułem słusznego zadośćuczynienia, lecz także wyboru, z zastrzeżeniem nadzoru Komitetu Ministrów, środków ogólnych i/lub, jeżeli będzie to właściwe, indywidualnych, które należy wprowadzić do krajowego porządku prawnego celem położenia kresu naruszeniu stwierdzonemu przez Trybunał oraz naprawy, w możliwym zakresie, jego konsekwencji tak, by możliwie najpełniej przywrócić sytuację istniejącą przed wystąpieniem takiego naruszenia (zob. *Maestri przeciwko Włochom* [WI], nr 39748/98, § 47, ETPCz 2004-I; *Assanidze przeciwko Gruzji* [WI], nr 71503/01, § 198, ETPCz 2004-II oraz *Ilaşcu i Inni przeciwko Mołdowie i Rosji* [WI], nr 48787/99, § 487, ETPCz 2004-VII).

160. Trybunał przypomina, że zasadniczo jego wyroki mają charakter deklaracyjny oraz że, ogólnie rzecz biorąc, wybór środka do zastosowania w ramach krajowego porządku prawnego w celu wykonania obowiązku wynikającego z przepisu artykułu 46 Konwencji należy przede wszystkim do danego Państwa, z zastrzeżeniem nadzorowania przez Komitet

Ministrów, pod warunkiem, że środki takie są zgodne z konkluzjami zawartymi w wyroku Trybunału (zob. między innymi *Öcalan przeciwko Turcji* [WI], nr 46221/99, § 210, ETPCz 2005-IV; *Scozzari i Giunta przeciwko Włochom* [WI], nr 39221/98 i 41963/98, § 249, ETPCz 2000-VIII oraz *Brumărescu przeciwko Rumunii* (słuszne zadośćuczynienie) [WI], nr 28342/95, § 20, ETPCz 2001-I). Taka swoboda wyboru sposobu wykonania wyroku stanowi wyraz wolności wyboru związanej z podstawowym obowiązkiem Umawiających się Państw do zapewnienia praw i wolności zagwarantowanych Konwencją (artykuł 1) (zob. *Papamichalopoulos i Inni przeciwko Grecji* (artykuł 50), 31 października 1995 r., § 34, Seria A nr 330-B).

161. Jednakże w wyjątkowych przypadkach, w celu wsparcia pozwanego Państwa w związku z wykonywaniem obowiązków wynikających z artykułu 46, Trybunał może podjąć starania celem wskazania środka, jaki można zastosować, aby położyć kres naruszeniu, którego istnienie uznał. W takich okolicznościach Trybunał może zaproponować różne możliwości oraz pozostawić wybór środka oraz jego wdrożenie w gestii danego Państwa (zob. przykładowo *Broniowski przeciwko Polsce* [WI], nr 31443/96, § 194, ETPCz 2004-V). W pewnych przypadkach ze względu na charakter uznanego naruszenia, w rzeczywistości może nie być wyboru środków wymaganych w celu jego naprawienia i w takiej sytuacji Trybunał może zadecydować o wskazaniu konkretnego środka (zob. przykładowo *Assanidze*, cyt. powyżej, §§ 202 i 203; *Aleksanyan przeciwko Rosji*, nr 46468/06, § 240, 22 grudnia 2008 r. oraz *Fatullayev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 40984/07, §§ 176 i 177, 22 kwietnia 2010 r.).

2. W odniesieniu do niniejszej sprawy

(a) Środki ogólne

(i) Oświadczenia stron

162. Skarżący stwierdził, że jego sprawa wskazała na istnienie podstawowych problemów systemowych w ukraińskim systemie prawnym wynikających z nieprzestrzegania przez Państwo zasady rozdziału władz; takie problemy o charakterze systemowym wymagają zastosowania artykułu 46 Konwencji. Skarżący argumentował, iż problemy ujawnione w niniejszej sprawie wskazują na konieczność wprowadzenia zmian we właściwym obszarze ustawodawstwa krajowego. W szczególności wprowadzić należy zmiany do Konstytucji oraz do ustawy o NRS z 1998 r. dotyczące zasad określania składu NRS i procedur powoływania i odwoływania sędziów, a także do Kodeksu sądownictwa administracyjnego w zakresie kompetencji i uprawnień NSA.

163. Rząd nie zgodził się z tym twierdzeniem i stwierdził, że właściwe prawo krajowe zostało znacząco zmienione od czasu rozstrzygnięcia o sprawie skarżącego przez władze krajowe. W szczególności, zmiany ustawy o NRS z 1998 r. z dnia 7 lipca 2010 r. przewidują, że wzrośnie liczba sędziów w składzie NRS tak, że ostatecznie będą oni stanowić większość tego organu (zob. par. 52 powyżej). W czerwcu 2012 r. ustawa o NRS z 1998 r. została zmieniona po raz kolejny i stanowi, że wstępne dochodzenie wszczęte przez prokuraturę nie powinno być prowadzone przez członka NRS, który pełnił lub nadal pełni obowiązki prokuratora.

164. W dalszej kolejności Rząd wskazał, że ograniczono rolę Rady Najwyższej Ukrainy w procedurze odwołania sędziego, jako że zniesiono wymóg kontroli sprawy przez komisję parlamentarną czy dochodzenia parlamentarnego w dowolnej innej formie.

(ii) Ocena Trybunału

165. Trybunał zauważa, że niniejsza sprawa wskazuje na problemy systemowe dotyczące funkcjonowania ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości. W szczególności naruszenia wykryte w sprawie sugerują, że system dyscyplinowania sędziów na Ukrainie nie jest właściwie zorganizowany, ponieważ nie zapewnia wystarczającego rozdziału władzy sądowniczej od pozostałych rodzajów władz państwowych. Ponadto system ten nie przewiduje odpowiednich gwarancji chroniących przed nadużywaniem i niewłaściwym stosowaniem środków dyscyplinarnych ze szkodą dla niezawisłości sędziów, która jest jedną z najważniejszych wartości leżących u podstaw skutecznego funkcjonowania demokracji.

200. Trybunał jest zdania, że charakter stwierdzonych naruszeń wskazuje, iż w celu właściwego wykonania niniejszego wyroku przez pozwane Państwo niezbędnym byłoby wprowadzenie szeregu środków ogólnych, których celem byłaby reforma systemu dyscypliny sędziowskiej. Środki takie powinny obejmować zmiany ustawodawstwa obejmujące restrukturyzację instytucjonalnych podstaw systemu. Ponadto środki takie powinny uwzględniać opracowanie odpowiednich form i zasad spójnego stosowania przepisów prawa krajowego w tym obszarze.

166. W odniesieniu do argumentów Rządu, że wprowadzono już pewne zabezpieczenia w tym zakresie, Trybunał zauważa, że zmiany ustawodawstwa z dnia 7 lipca 2010 r. nie miały skutku natychmiastowego oraz że w przyszłości zmiany w składzie NRS będą musiały być wprowadzane w sposób stopniowy. W każdym razie Trybunał zauważył, że zmiany te w rzeczywistości nie rozwiązały kwestii składu NRS (zob. par. **Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.** powyżej). W odniesieniu do pozostałych wspomnianych przez Rząd zmian ustawodawstwa, Trybunał nie sądzi, by w istotny sposób rozwiązywały one szereg problemów, których istnienie wykazano w kontekście niniejszej sprawy. Istnieje wiele innych kwestii, omówionych w uzasadnieniu niniejszego wyroku, które

wskazują na wady w ustawodawstwie i praktyce krajowej w tym zakresie. Podsumowując, przedstawione przez Rząd działania legislacyjne nie rozwiązują systemowych dysfunkcji systemu prawnego, których istnienie wykazano w niniejszej sprawie.

167. Z tego względu Trybunał uznaje za konieczne, by podkreślić, że Ukraina musi niezwłocznie przeprowadzić ogólne reformy swego systemu prawnego, o których mowa powyżej. Podejmując takie działania władze ukraińskie powinny mieć na względzie niniejszy wyrok, właściwe orzecznictwo Trybunału oraz właściwe rekomendacje, rezolucje i decyzje Komitetu Ministrów.

(b) Środki indywidualne

(i) Oświadczenia stron

168. Skarżący twierdził, że najodpowiedniejszą formą indywidualnego zadośćuczynienia byłoby przywrócenie na stanowisko lub przywrócenie zatrudnienia. W ramach rozwiązania alternatywnego skarżący zwrócił się do Trybunału z prośbą o zobowiązanie pozwanego Państwa do wznowienia postępowania krajowego.

169. Rząd oświadczył, iż nie ma potrzeby wydawania szczegółowych nakazów dotyczących indywidualnego zadośćuczynienia, ponieważ kwestie te zostaną odpowiednio rozwiązane przez Rząd we współpracy z Komitetem Ministrów.

(ii) Ocena Trybunału

170. Trybunał ustalił, że odwołanie skarżącego stanowiło naruszenie podstawowych zasad rzetelności proceduralnej określonych w artykule 6 Konwencji, takich jak zasady niezawisłości i bezstronności sądu, pewności prawnej oraz prawa do sądu ustanowionego ustawą. Ustalono także, iż odwołanie skarżącego nie spełniało wymogów zgodności z prawem określonych w artykule 8 Konwencji. Odwołanie skarżącego ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego, oczywiście sprzeczne z powyżej przywołanymi zasadami wynikającymi z Konwencji, można traktować jako zagrożenie dla niezawisłości sędziów jako takiej.

171. Rodzi się zatem pytanie, czy środki indywidualne będą najodpowiedniejszymi, by zlikwidować naruszenia wykryte w niniejszej sprawie. W wielu sprawach, w których stwierdzono, że postępowanie krajowe stanowiło naruszenie Konwencji, Trybunał uznawał, że najodpowiedniejszą formą naprawy stwierdzonych naruszeń będzie ponowne wszczęcie postępowania krajowego (zob. przykładowo *Huseyn i Inni przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 35485/05, 45553/05, 35680/05 i 36085/05, § 262, 26 lipca 2011 r., z dalszymi odniesieniami). W takich przypadkach Trybunał wskazywał na taki środek w sentencji wyroku (zob.

przykładowo *Lungoci przeciwko Romania*, nr 62710/00, 26 stycznia 2006 r. oraz *Ajdarić przeciwko Chorwacji*, nr 20883/09, 13 grudnia 2011 r.).

172. Uwzględniając powyższe wnioski dotyczące konieczności wprowadzenia środków ogólnych w celu zreformowania systemu dyscypliny sędziowskiej, Trybunał nie sądzi, by wznowienie postępowania krajowego stanowiło odpowiednią formę zadośćuczynienia z tytułu naruszenia praw skarżącego. Nie ma podstaw, by zakładać, że w najbliższej przyszłości sprawa skarżącego zostałaby rozpoznana zgodnie z zasadami Konwencji. W takich okolicznościach Trybunał nie uważa za stosowne zalecać takiego środka.

173. W związku z powyższym Trybunał nie może zaakceptować sytuacji, w której skarżący znalazłby się w stanie niepewności odnośnie co sposobu przywrócenia jego praw w przyszłości. Trybunał uznaje, iż sytuacja, której istnienie stwierdzono w niniejszej sprawie z natury swej nie pozostawia realnego wyboru co do środków indywidualnych wymaganych dla naprawy naruszeń praw skarżącego wynikających z Konwencji. Uwzględniając nadzwyczajnie wyjątkowe okoliczności sprawy i pilną potrzebę położenia kresu naruszeniom przepisów artykułu 6 i artykułu 8 Konwencji, Trybunał uznaje, że pozwane Państwo zapewni przywrócenie skarżącego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w najkrótszym możliwym terminie.

B. Odszkodowanie

1. Odszkodowanie z tytułu szkód materialnych

174. Skarżący oświadczył, że na skutek nierzetelnego postępowania przeciwko niemu, które doprowadziło do odwołania skarżącego ze stanowiska sędziego Sądu Najwyższego, pozbawiono go uprawnień do wynagrodzenia sędziego Sądu Najwyższego, dodatku do wynagrodzenia oraz emerytury sędziowskiej. Skarżący przedstawił szczegółowe obliczenia roszczenia z tytułu szkód materialnych w wysokości 11.720.639,86 hrywien ukraińskich (UAH), tj. 1.107.255,87 euro (EUR).

175. Rząd zakwestionował to roszczenie i stwierdził, że nie jest ono poparte dowodami, a jego kwota jest nadmierna i nieuzasadniona.

176. W okolicznościach niniejszej sprawy Trybunał uznaje, że obecnie nie ma możliwości podjęcia decyzji odnośnie do kwestii odszkodowania z tytułu szkód materialnych. Kwestię tę należy zatem zastrzec i ustalić dalsze postępowanie w tej sprawie, z uwzględnieniem ewentualnego porozumienia, jakie zawrzeć mogą Rząd i skarżący (art. 75 §§ 1 i 4 Regulaminu Trybunału).

2. Odszkodowanie z tytułu szkód niematerialnych

212. Skarżący oświadczył, że na skutek nierzetelnego odwołania doświadczył cierpień i frustracji, dla których stwierdzenie naruszenia nie stanowi wystarczającego zadośćuczynienia. Domagał się przyznania słusznego zadośćuczynienia z tytułu szkód niematerialnych w wysokości 20.000 EUR .

177. Rząd uznał roszczenie z tytułu szkód niematerialnych za nieuzasadnione.

178. Trybunał stwierdza, że na skutek stwierdzonego naruszenia skarżący doznał cierpień i niepokojów. Orzekając na zasadzie słuszności, zgodnie z wymogiem artykułu 41 Konwencji, Trybunał przyznaje skarżącemu kwotę 6.000 EUR z tytułu szkód niematerialnych.

C. Koszty i wydatki

179. Skarżący domagał się także kwoty 14.945,81 funtów szterlingów (GBP) z tytułu kosztów i wydatków poniesionych przed Trybunałem pomiędzy 23 marca i 20 kwietnia 2012 r. Roszczenie to obejmowało koszty prawne pełnomocników skarżącego w Londynie (pan Philip Leach i pani Jane Gordon), którzy w tym okresie poświęcili sprawie 82 godziny i 40 minut pracy; wynagrodzenie pracownika EHRAC; koszty administracyjne oraz koszty tłumaczenia.

180. W oświadczeniu uzupełniającym w tym zakresie skarżący domagał się kwoty 11.154,95 GBP tytułem kosztów i wydatków poniesionych w związku z rozprawą z dnia 12 czerwca 2012 r. Roszczenie to obejmowało koszty prawne pełnomocników skarżącego, którzy poświęcili sprawie 69 godzin i 30 minut pracy; wynagrodzenie pracownika EHRAC; koszty administracyjne oraz koszty tłumaczenia.

181. Skarżący zwrócił się z prośbą o wpłatę wszelkich środków przyznanych z tego tytułu bezpośrednio na rachunek bankowy EHRAC.

182. Rząd argumentował, że skarżący nie wykazał, by takie koszty i wydatki zostały poniesione w sposób konieczny, a ponadto nie zostały one odpowiednio potwierdzone.

183. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału, skarżący jest uprawniony do otrzymania zwrotu kosztów oraz wydatków tylko w takim zakresie, w jakim wykazał, że były one rzeczywiście i koniecznie poniesione i były uzasadnione, co do wysokości. W niniejszej sprawie, uwzględniając dokumentację znajdującą się w posiadaniu Trybunału oraz powyższe kryteria, Trybunał uznaje za zasadne przyznać kwotę 12.000 euro na pokrycie wszystkich kosztów. Kwota zostanie wpłacona bezpośrednio na rachunek bankowy pełnomocników skarżącego.

D. Odsetki za zwłokę

184. Trybunał uznaje za właściwe, by odsetki z tytułu niewypłacenia zasądzonych kwot zostały ustalone zgodnie ze stopą kredytu Europejskiego Banku Centralnego na koniec dnia, plus trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOMYŚLNIE

1. *Uznaje* pozostałą część skargi za dopuszczalną;
2. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w związku z zasadą niezawisłego i bezstronnego sądu;
3. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w odniesieniu do zasady pewności prawnej oraz braku terminu przedawnienia postępowania przeciwko skarżącemu;
4. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w zakresie zasady pewności prawnej i odwołania skarżącego podczas posiedzenia plenarnego Rady Najwyższej Ukrainy;
5. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 6 ust. 1 Konwencji w związku z zasadą „sądu ustanowionego ustawą”;
6. *Uznaje*, iż nie ma potrzeby rozpoznawania skargi w świetle artykułu 6 ust. 1 Konwencji;
7. *Uznaje*, że doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji;
8. *Uznaje*, iż nie ma potrzeby rozpoznawania skargi w świetle artykułu 13 Konwencji;
9. *Uznaje*, że Ukraina ma obowiązek zapewnić przywrócenie skarżącego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w najkrótszym możliwym terminie;
10. *Uznaje*, że obecnie nie ma możliwości wydania decyzji odnośnie do szkód materialnych będących skutkiem stwierdzonych naruszeń, kwestia słusznego zadośćuczynienia i z tego względu,
 - (a) zastrzega tę kwestię;
 - (b) zachęca Rząd i skarżącego do przedłożenia, w terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia o niniejszym wyroku, pisemnych oświadczeń dotyczących tej kwestii, a w

szczegółności do powiadomienia Trybunału o ewentualnym zawartym porozumieniu;

c) zastrzega sobie prawo prowadzenia dalszego postępowania i nadaje Przewodniczącemu Izby uprawnienia do określenia daty wszczęcia takiego postępowania, jeżeli okaże się to konieczne;

11. *Uznaje:*

(a) że pozwane Państwo ma obowiązek wypłacić skarżącemu, w terminie trzech miesięcy od dnia, kiedy wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 ust. 2 Konwencji, następujące kwoty:

(i) 6.000 EUR (sześć tysięcy euro), wraz z ewentualnymi podatkami, w przeliczeniu na hrywny ukraińskie po kursie wymiany obowiązującym w dniu rozliczenia, z tytułu poniesionej szkody niematerialnej;

(iii) 12.000 EUR (dwanaście tysięcy euro), wraz z ewentualnymi podatkami, z tytułu kosztów i wydatków, do wpłaty na rachunek bankowy pełnomocników skarżącego;

(b) że od wygaśnięcia powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty płatne od tych sum będą zwykłe odsetki obliczone według stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego na koniec dnia plus trzy punkty procentowe;

12. *Oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego dotyczącą słusznego zadośćuczynienia z tytułu szkód niematerialnych oraz kosztów i wydatków.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono publicznie w dniu 9 stycznia 2013 r. w siedzibie Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, zgodnie z artykułem 77 ust. 2 i ust. 3 Regulaminu Trybunału.

Claudia Westerdiek
Kancelarz

Dean Spielmann
Przewodniczący

Zgodnie z postanowieniami artykułu 45 ust. 2 Konwencji oraz art. 74 ust. 2 Regulaminu Trybunału do wyroku załączono odrębne zdanie Sędzi Judkiwskiej.

D.S.
C.W.

ZDANIE ODREBNE SĘDZI JUDKIEWSKIEJ

Głosowałam za punktem 9 sentencji wyroku, zgodnie z którym Ukraina ma obowiązek zapewnić przywrócenie skarżącego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, mimo że jako sędzia krajowy zdaje sobie sprawę z trudności, z jakimi zmierzyć się będą musiały władze w związku z wykonaniem wyroku w tej części.

Kiedy w czerwcu 2010 r. Pan Wołkow został odwołany ze stanowiska, liczba sędziów Sądu Najwyższego Ukrainy była dość elastyczna i regulowana przepisami art. 48 ustawy o systemie sądownictwa z 2002 r., zgodnie z którymi skład Sądu Najwyższego określano na mocy dekretu Prezydenta Ukrainy na podstawie rekomendacji Prezesa Sądu Najwyższego, po uzgodnieniach z Radą Sędziów. Zatem, na mocy dekretu Prezydenta nr 1427/2005 z dnia 7 października 2005 r. „w sprawie liczby sędziów Sądu Najwyższego Ukrainy”, w latach 2005-2010 Sąd Najwyższy składał się z dziewięćdziesięciu pięciu sędziów.

W lipcu 2010 r. w życie weszła nowa ustawa o systemie sądownictwa i statusie sędziów, której art. 39 jednoznacznie stanowi, że w Sądzie Najwyższym Ukrainy zasiada czterdziestu ośmiu sędziów. Jest to liczba stała. Zatem, jeżeli w danym czasie w SNU nie ma wakatu, przywrócenie skarżącego na stanowisko „w najkrótszym możliwym terminie”, o czym mowa w par. 208 i punkcie 9 uzasadnienia, będzie możliwe dopiero, gdy jeden z obecnych sędziów Sądu Najwyższego przejdzie na emeryturę bądź odejdzie z Sądu Najwyższego z innych przyczyn lub też dojdzie do zmian właściwych przepisów.

Jednakże, nawet w takich okolicznościach jestem przekonana, że zaproponowane podejście, choć wydawało się w istotnym stopniu proaktywne, było uzasadnione.

Praktyka Trybunału w zakresie nakazywania zastosowania konkretnych środków naprawczych z tytułu naruszeń postanowień Konwencji ma długą historię. Jak wynika z *Travaux préparatoires* dotyczących dawnego brzmienia artykułu 50 Konwencji, pierwotna koncepcja posiadającego szerokie kompetencje Trybunału uprawnionego do nakładania szerokiego zakresu „sankcji o charakterze karnym, administracyjnym i cywilnym” nie została zaakceptowana. Dawne brzmienie artykułu 50, który ostatecznie został przyjęty, sugeruje, że podstawowy obowiązek naprawy naruszenia pozostaje w rękach Państwa, zaś Trybunał pełni w tym zakresie rolę pomocniczą, w przypadku, gdy ofiara nie ma możliwości uzyskania naprawy naruszenia na podstawie prawa wewnętrznego.

Już w 1972 r., w słynnej „sprawie dotyczącej włóczęgostwa” Trybunał uznał, że „bez wątplenia, postanowienia traktatów, na których oparto przepis artykułu 50, dotyczyły w szczególności spraw, w których charakter szkody umożliwiał *usunięcie w pełni skutków naruszenia*, lecz w których

takie usunięcie nie było dopuszczone na podstawie prawa wewnętrznego zaangażowanego Państwa”.¹

W sprawie *Piersack przeciwko Belgii* Trybunał stwierdził, że „oprze się na zasadzie, że skarżącemu należy w najszerszym możliwym zakresie przywrócić sytuację, w jakiej znajdowałby się, gdyby przestrzegano wymogów artykułu 6”², podkreślając tym samym nadrzędny charakter obowiązku przywrócenia *status quo ante*. Taki charakter nadrzędny podkreślono następnie w sprawie *Scozzari i Giunta przeciwko Włochom*: „zgodnie z przepisem artykułu 41 Konwencji celem przyznania odszkodowania pieniężnego z tytułu słusznego zadośćuczynienia jest naprawa *wyłącznie* poniesionych szkód w tym zakresie, w jakim takie zdarzenia stanowią konsekwencję naruszenia, *którego nie można naprawić w inny sposób*.”³

Niemniej jednak, uznając swoją pomocniczą rolę w dziedzinie ochrony praw człowieka, przez dziesięciolecia Trybunał niechętnie wykonywał przysługujące mu uprawnienia w zakresie nakazywania zastosowania środków indywidualnych, wielokrotnie stwierdzając, że uznanie naruszenia samo w sobie stanowi słuszne zadośćuczynienie lub przyznając odszkodowania w umiarkowanej wysokości. Taka niechęć była przedmiotem krytyki zarówno w ramach Trybunału, jak i poza nim. Jak stwierdził sędzia Bonello, „godnym ubolewania, choć zrozumiałym, jest fakt, że w dziedzinie naprawy szkód Trybunał, na wczesnym etapie działalności, nałożył sobie ograniczenie polegające na tym, by nigdy nie nakazywać wykonywania konkretnych środków naprawczych na korzyść ofiary. Takie ograniczenie w znacznym stopniu zawężyło spectrum efektywności Trybunału”.⁴

Trybunał po raz pierwszy zastosował zasadę *restitutio in integrum* w precedensowej sprawie *Papamichalopoulos i Inni przeciwko Grecji*, dotyczącej niezgodnego z prawem wywłaszczenia.⁵ Podejmując taką decyzję, Trybunał oparł się na wyroku Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej (STSM) w sprawie *Fabryki w Chorzowie*, w którym STSM stwierdził, że: „reparacja musi, w najszerszym możliwym zakresie, usuwać skutki czynu niezgodnego z prawem i przywracać sytuację, która –

¹. *De Wilde, Ooms i Versyp przeciwko Belgii* (artykuł 50), 10 marca 1972 r., § 20, Seria A nr 14.

². *Piersack przeciwko Belgii* (artykuł 50), 26 października 1984 r., Seria A nr 85, § 12.

³. *Scozzari i Giunta przeciwko Włochom* [WI], nr 39221/98 i 41963/98, § 250, ETPCz 2000-VIII.

⁴. *Nikolova przeciwko Bułgarii* [WI], nr 31195/96, § 58, ETPCz 1999-II, zdanie odrębne sędziego Bonello i sędziego Maruste.

⁵. *Papamichalopoulos i Inni przeciwko Grecji* (artykuł 50), 31 października 1995 r., § 38, Seria A nr 330-B: „...Trybunał stwierdza, że zwrócenie gruntów ... spowodowałoby przywrócenie skarżącym – w najszerszym możliwym zakresie – sytuacji równorzędnej z sytuacją, w jakiej znajdowałiby się, gdyby nie doszło do naruszenia artykułu 1 Protokołu nr 1.”

zgodnie z wszelkim prawdopodobieństwem – istniałaby, gdyby nie popełniono takiego czynu”.¹

Od tego czasu praktyka Trybunału związana z domaganiem się zastosowania środków indywidualnych i ogólnych znacznie się rozwinęła. Procedura zawarta w wyroku pilotażowym stanowi najistotniejszy krok na drodze rozwoju uprawnień Trybunału w zakresie naprawy naruszeń, co jest nieuniknioną konsekwencją gwałtownego wzrostu liczby spraw oraz potrzeby zapewnienia, że sytuacja, która w danej sprawie doprowadziła do powstania naruszenia, zostanie zmieniona. Obecnie Trybunał nie waha się już, jeśli jest to konieczne, przed wskazaniem pozwanemu Państwu szerokiego zakresu konkretnych środków, których celem jest zagwarantowanie pełnego poszanowania praw człowieka.

Zasada *restitutio in integrum* została rozszerzona i objęła sprawy dotyczące niezetelności procesu, w których Trybunał uznał, że „najwłaściwszą formą zadośćuczynienia z tytułu naruszenia artykułu 6 ust. 1 byłoby zapewnienie, że skarżący – w najszerszym możliwym zakresie – zostanie postawiony w takiej sytuacji, w jakiej znalazłby się, gdyby przepis ten nie został naruszony ... W konsekwencji, ... najwłaściwszą formą zadośćuczynienia byłoby ponowne rozpoznanie sprawy ...”.² Nakazanie ponownego rozpoznania sprawy uznano za „niezbędne dla odpowiedniej ochrony praw człowieka”.³

Dalszy rozwój stosowania zasady *restitutio in integrum* wiąże się ze sprawami dotyczącymi trwającego niezgodnego z prawem pozbawienia wolności, w których Trybunał nakazał, by Państwo „zapewniło odwołanie skarżącego w najkrótszym możliwym terminie”, jak że „z samej swej natury, naruszenie stwierdzone w niniejszej sprawie *nie pozostawia realnego wyboru* odnośnie do środków wymaganych, by dokonać naprawy takiego naruszenia”.⁴ W pewnych innych sprawach, w których uznano, że długotrwałe tymczasowe aresztowanie stanowiło naruszenie wymogów artykułu 5 ust. 3 Konwencji, a postępowanie nadal nie zostało zakończone, Trybunał wzywał pozwane Państwo „do zakończenia postępowania karnego tak szybko, jak to możliwe ... oraz odwołania skarżącego z aresztu na czas do zakończenia takiego postępowania”.⁵

Przyjmując z satysfakcją ten „logiczny krok naprzód wynikający z uprzedniego stosowania tej zasady w odniesieniu do spraw dotyczących

¹. *Fabryka w Chorzowie (Niemcy przeciwko Polsce)*, 13 września 1928 r., PCIJ, Seria A Nr 17.

². *Salduz przeciwko Turcji* [WI], nr 36391/02, § 72, ETPCz 2008-VI).

³. *Nechiporuk i Yonkalo przeciwko Ukrainie*, nr 42310/04, § 297, 21 kwietnia 2011 r.

⁴. *Assanidze przeciwko Gruzji* [WI], nr 71503/01, §§ 202-203, ETPCz 2004-II; zob. także *Ilaşcu i Inni przeciwko Mołdowie i Rosji* [WI], nr 48787/99, ETPCz 2004-VII oraz *Fatullayev przeciwko Azerbejdżanowi*, nr 40984/07, 22 kwietnia 2010 r.

⁵. *Şahap Doğan przeciwko Turcji*, nr 29361/07, 27 maja 2010 r. oraz *Yakışan przeciwko Turcji*, nr 1339/03, 6 marca 2007 r.

zwrotu mienia”, sędzia Costa wspominał w zdaniu odrębnym dotyczącym sprawy *Assanidze przeciwko Gruzji*, iż „byłoby nielogicznym, a nawet niemoralnym pozostawić Gruzji wybór środka (prawnego) w sytuacji, gdy jedyną metodą zakończenia skutków arbitralnego pozbawienia wolności jest odwołanie więźnia”.

Z powyższego wynika, że wybór sposobu wykonania wyroku Trybunału pozostaje w gestii Państwa pod nadzorem Komitetu Ministrów, o ile stwierdzone naruszenie, ze względu na swą istotę, nie pozostawia wyboru odnośnie do środków wymaganych dla jego naprawienia.

Zastosowanie zasady *restitutio in integrum*, choć pozostaje podstawowym środkiem naprawy naruszenia praw człowieka, jest oczywiście ograniczone. W większości przypadków przywrócenie *status quo ante* jest niemożliwe lub skrajnie problematyczne. Artykuł 35 *Draft Articles on Responsibility* Komisji Prawa Międzynarodowego stanowi, co następuje: „Państwo odpowiedzialne za międzynarodowe nadużycie ma obowiązek naprawy szkód, to jest przywrócenia sytuacji istniejącej przed popełnieniem nadużycia, pod warunkiem i w zakresie, w jakim naprawa szkód: (a) nie jest niemożliwa z punktu widzenia materialnego oraz (b) nie wiąże się z obciążeniem nieproporcjonalnym w stosunku do korzyści uzyskanej na skutek naprawy dokonanej w miejsce odszkodowania.”

Zatem, w niedawno rozpoznawanej skardze *Gładyszewa przeciwko Rosji*, po dokonaniu dokładnego zważenia interesów, których sprawa dotyczyła i „zauważając brak konkurencyjnych interesów osób trzecich czy innych przeszkód przywrócenia skarżącej prawa własności”, Trybunał domagał się, by skarżąca „została w możliwie najszerszym zakresie postawiona w sytuacji równorzędnej do tej, w jakiej znajdowałaby się, gdyby nie doszło do naruszenia artykułu 8 Konwencji i artykułu 1 Protokołu Nr 1 do Konwencji” oraz nakazał „pełne przywrócenie skarżącej prawa do mieszkania i anulowanie nakazu eksmisji”.¹

Moim zdaniem niniejsza sprawa stanowi przypadek dość wyjątkowy, jako że charakter uznanego naruszenia pozwala na przywrócenie *status quo ante*, które nie jest ani „niemożliwe z punktu widzenia materialnego” ani nie wiąże się z „nieproporcjonalnym obciążeniem”. Podpisuję się pod wnioskiem większości, że „sytuacja, której istnienie stwierdzono w niniejszej sprawie nie pozostawia realnego wyboru odnośnie do środków indywidualnych wymaganych w celu naprawy naruszenia praw skarżącego zagwarantowanych Konwencją” (zob. par. 208 wyroku).

Trybunał po raz pierwszy nakazał przywrócenie na stanowisko osoby, której odwołanie uznano za niezgodne z gwarancjami wynikającymi z Konwencji. Taki środek nie jest nowy czy nieznanym innym międzynarodowym jurysdykcjom. Przykładowo zastosowanie takiego środka nakazywał niejednokrotnie Międzypamerykański Trybunał Praw

¹ *Gładyszewa przeciwko Rosji*, nr 7097/10, § 106, 6 grudnia 2011 r.

Człowieka.¹ Kolejnym organem, który nie waha się nakazać przywrócenia na stanowisko osób odwołanych bez właściwych gwarancji jest Komitet Praw Człowieka ONZ, który uznał, że „naprawa może obejmować przywrócenie, rehabilitację i zadośćuczynienie”,² przy czym przywrócenie znajduje się na pierwszej pozycji. W szczególności warto przypomnieć decyzję Komitetu dotyczącą nakazu przywrócenia na stanowiska sześćdziesięciu ośmiu sędziów, których odwołanie uznano za „atak na niezawisłość władzy sądowniczej”³.

W niniejszej sprawie, prócz wskazanego środka indywidualnego Trybunał sugeruje, by pozwane Państwo zastosowało środki ogólne służące reformie systemu dyscyplinowania sędziów. Zważywszy na nadrzędne znaczenie niezawisłości władzy sądowniczej, która stanowi centrum całego systemu ochrony praw człowieka, Trybunał wyciągnął wnioski dotyczące wskazanych środków po przeprowadzeniu dogłębnej analizy całościowego kontekstu problemu.

Jestem zatem przekonana, że nakaz przywrócenia skarżącego na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego jest w pełni zgodny z rolą Trybunału jako organu uprawnionego do „zapewnienia przestrzegania zobowiązań podjętych przez Wysokie Układające się Strony w Konwencji i jej Protokołach”. Jest także zgodny ze standardami prawa międzynarodowego.

¹. Przykładowo w sprawie *Baena-Ricardo i inni przeciwko Panamie* (270 Pracowników przeciwko Panamie) (MTPCz, 2 lutego 2001 r.), dotyczącej arbitralnego odwołania 270 urzędników państwowych, sąd nakazał, by Państwo przywróciło pracowników na ich poprzednie stanowiska i wypłaciło niezapłacone pensje. Kolejnym przykładem jest sprawa *Loayza Tamayo*, Naprawa Naruszeń (artykuł 63(1) Amerykańskiej Konwencji Praw Człowieka), wyrok z dnia 27 listopada, 1998 r., MTPCz, (Ser. C) nr 42 (1998 r.). Należy jednakże zauważyć, iż inaczej niż artykuł 41 EKPCz, artykuł 63 AKPCz jednoznacznie stanowi, że: „Jeżeli Trybunał stwierdzi, że miało miejsce naruszenie prawa lub wolności chronionych niniejszą Konwencją ... Trybunał zarządzi..., jeżeli to właściwe, aby zostały naprawione skutki środków lub sytuacji stanowiących naruszenie takiego prawa lub wolności ...”.

². Komitet Praw Człowieka, Komentarz Ogólny nr 31, „Charakter Ogólnego Obowiązku Prawnego nałożonego na Państwa-Strony”, przyjęty w dniu 29 marca 2004 r.

³. Sprawa *Busyo i Inni przeciwko Demokratycznej Republice Konga* ((2003 r.), AHRLR 3 (HRC 2003 r.)), dotycząca odwołania sześćdziesięciu ośmiu sędziów. Komitet domagał się ich „przywrócenia do służby publicznej i na stanowiska, wraz z wszelkimi konsekwencjami lub, jeżeli będzie to konieczne, na stanowiska równorzędne, a także „odszkodowania w wysokości obliczonej na podstawie kwoty odpowiadającej wynagrodzeniu, które otrzymaliby w okresie przed przywróceniem na stanowiska”.